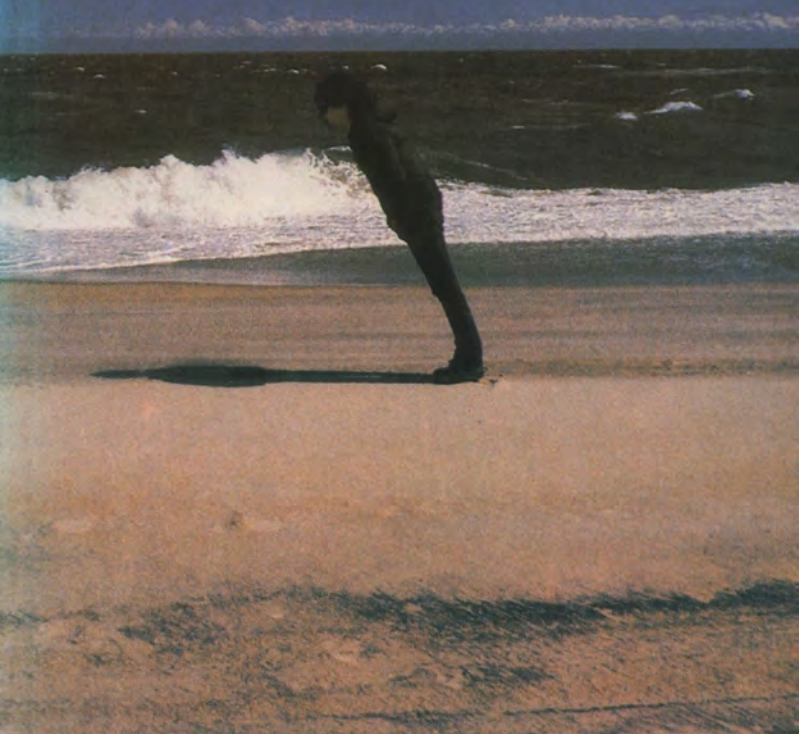

VÁNDOR LAJOS

*Egy költő élt itt
közöttetek*

VÁNDOR LAJOS

Egy költő élt itt közöttetek

VÁNDOR (dr. Walder) LAJOS

*Egy költő
élt itt közöttetek*

Budapest, 1989

A fedél Sam Kittner (USA) fotójának felhasználásával készült

*Verseid, mint az Emléked
égően élnek*

Gigī

Előszó

HEGEDŰS GÉZA

AKI VIDÁMAN RETTEGETT

Emlékezés és emlékeztető Vándor Lajosra

Ki emlékszik ma már Vándor Lajosra? Legbősegebb irodalomtörténetünk sem említi nevét, az *Irodalomtörténeti Lexikon*-ban néhány soros szócikk tudósítja a véletlenül oda lapozót, hogy Vándor (Walder) Lajos (1913–1945) költő volt, a fasizmus elhurcolta, és azóta nyoma veszett. Pedig nem is neki veszett nyoma, hanem izgalmas, egyéni hangú költészetének, amely egy történelmi másodpercben népszerű és nagyra értékelt volt a hazai pódiumokon.

Személyes sorsáról magam vagyok a szemtanú; ott voltam, amikor meghalt, 1945. május 7-én, az ausztriai Wels városában, egy nappal azután, hogy együtt léptünk ki a gunskircheni haláltábor kitárult drótsövény kapuján. Ott is temettük el a hevenyészett kórház melletti sürgősségi temetőnek kijelölt füves réten, ahol ma már nyoma sincs annak, hogy azokban a napokban ott talált végső, jeltelen nyugovóra számos olyan különös sorsú ember, aki egy pillanatra megérhette a visszanyert élet örömét, hogy ebbe az örömbe szinte azonnal bele is pusztuljon.

Vándor Lajos hosszú éveken át bizonyos volt benne, hogy jönnek a rémségek, és nem fogja túlélni. És lám, volt egy pillanat, amikor azt hitte, mégis túléli. . . És érthetetlen módon testi létével együtt a mélységes semmibe merült emléke, költészete, az a két kis verseskönyv, amely életében megjelent. Holott, ha a harmincas évek hazai életérzésének költői megfogalmazását kívánjuk dokumentumként felmutatni, érzékeltetve amaz idők szorongásait, rettegéseit és a rettegéseken felülemelkedni tudó elszánt derűt, nem elegendő a legnagyobb költők tanúságtétele, néha az elfelejtettek egy-egy hangütese még közelebbről mutatja meg, mit és hogyan érzett egy halálba menő nemzedék. Nem az a meglepő, hogy ezt a nyoma veszett költőt azokban az években a legnépszerűbb versmondók: Ascher Oszkár, Baló Elemér meg

a többiek oly gyakran és sikerrel tolmácsolták – valójában az a meglepő, hogy olyan teljes csönd és feledés borult erre a költészetre. Úgy tudom, hogy az elmúlt négy évtizedben még emlékeztetőként is csak Thurzó Gábor meg én írtunk róla. Magam több ízben a rádióban idéztem fel néhány költeményét, de ezek a figyelmeztetések visszhangtalanok maradtak.

Irodalmi és irodalomközeli barátai közül alighanem már csak én élek. Szabó Zoltán, Boldizsár Iván, Thurzó Gábor, Örkény István, Rózsahegyi György (a későbbi neves vendéglátóipari szakember), Névai László, a jogászprofesszor meg én – akkor alig húszas éveinkben járó fiatalemberek – voltunk a legközelebbi irodalmi-baráti köre, de említhetném még Jékely Zoltánt, Hollós Korvin Lajost, a később Angliába szakadt Tábori Pált, akik vele együtt otthonosak ama kurta életű folyóiratok körében, amelyeknek oldalain először jelentkezett a mi nemzedékünk. Ezek már mind kiléptek földi köreinkből. Az élők közül az elhomályosodott emlékek ködében talán még Rónai Mihály Andrásnak rémlik neve hallatán, hogy milyen is volt Vándor Lajos, és milyen szenzáció volt számunkra az a hang, amely költeményeiben egyszerre vidámságra keltett és szorongásokra hajlott. Megpróbálom hát felidézni őt.

1932-ben kezdődött. Öten – húszéves ifjúemberek – irodalmi folyóiratot csináltunk magunknak és nemzedékünknek. „Névtelen Jegyző” volt a havilap neve. Az akkori kérészéletű irodalmi próbálkozások között szívós életűnek számított: öt számot megért. Szervezője, ügyintézője, reklámfőnöke – vagyis gyakorlati szerkesztője – nem írói igényű, hanem irodalmat értő és szerető, megfelelően gyakorlatias fiú, Rózsahegyi György volt. Az irodalmat mi terveztük, szerveztük, és jórészt írtuk, mi négyen: Boldizsár Iván, Rónai Mihály András, Szabó Zoltán meg én. És hamarosan körénk is gyűlt nemzedékünk. Mert ez valódi nemzedék volt, tette kész, céltudatos, fiatal írónemzedék. A nálunk valamivel idősebbek – Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, a méltatlanul elfelejtett Fenyő László – is adtak verseket a lapunknak. És jöt-

tek a kortársaink. Például Weöres Sándor is nálunk jelentkezett *Macska* című korai kis remekművével.

A szerkesztőség Rózsahegyiéknél volt. Főszerkesztőnk szülei eltűrték a felfordulást, amit egy ilyen szerkesztőségi fogadónap jelentett a polgári lakásban. Nos, egy délután oda nyitott be egy kerek fejű, akkori szóhasználattal „jampecesen” öltözködő, kihívóan pökhendi modorú fiatalember. Nem magas, de csupa izom, lenyalt fekete hajú, mosolygó képű. Jól emlékszem, szó szerint ezt mondta:

– Vándor Lajos vagyok, költő, jogász, fonóipari tanonc, a proletároknak rohadt burzsoá, a burzsoáknak bűdös proletár, a nyárspolgároknak gonosz anarchista, az anarchistáknak meghunyászkodó kispolgár. És mindenkinek igaza van, akármit mond rólam. De írtam néhány remekművet, ezeket a költők és széplelkek prózának mondanák, a prózáírók és modern esztéták verseknek. Vegyétek és egyétek, olvassátok és közöljétek! De előbb adjatok egy cigarettát, mert otthon felejtettem a kasszakulcsomat, és 4 fillér sincs a zsebemben, hogy egy darab Mirjámot vásároljak.

Első pillanatra tagadhatatlanul ellenszenves jelenség volt, de azért természetesen mindenekelőtt megkínáltuk egy cigarettával. Ő pedig néhány papírlapot tett elénk.

A verseknek Szabó Zoltán volt a gondozója, „rovatvezetője”. A magyar szociográfiai irodalomnak ezt a ma már kétségtelen klasszikusát mi akkor körünk legjobb lírai költőjének vallottuk. Máig is kívülről tudom méltatlanul elfelejtett szép verseinek soktucatnyi sorát. Ő vette kezébe – nem is rejtett ellenszenvvel – Vándor Lajos elébünk tett verseit. Én már vártam, hogy szokott gúnyolódó modorával kipellengérezze a nagyképűen átnyújtott irodalmi mutatványokat. De ahogy olvasott, nagyon is beszédes arcvonásai megváltoztak: az elismerésnek nem is a mosolya, hanem elkomolyodása ült ki a képére. Egyszerre szinte felkiáltott:

– Ejha!

Azután a két elsőt a kezembe nyomta. A várakozó költőnek pedig nyugtató mosollyal szólt:

– Várj, amíg ő is elolvassa.

Eddigre Vándor nyegle magatartása megváltozott. Most már láthatólag szorongó vizsgázóvá vált, aki várja a hozzáértők ítéletét. Én pedig olvastam.

Két gondosan legépelt írás volt. Szabadversek, vagyis olyan költemények, amelyek az igazi versekhez képest prózák, de a prózai szövegekhez képest versek. Az egyiknek a címe: *Fej vagy írás*, a másiké: *Mi, az ábécé huszonöt betűje*. – Ahogy olvastam, úgy ragadott el: korunk életérzését ritkán éreztem ilyen telitalálattal kifejezni. Félelem, szorongás, felháborodás volt ez, igen bizarr humorral, hol mosolyogva, hol kuncogva, hol felnevetve. Húszéves voltam akkor, de ma sem találnék jobb kifejezést, mint amit mondtam: „keserves komikum, bánatos röhögés”.

Így lépett be nálunk, velünk, általunk Vándor Lajos az irodalomba. A Névtelen Jegyző következő számában meg is jelent ez a két költemény. És alig néhány héttel később Ascher Oszkár a Lipótvárosi Társaskör helyiségében, a Lipót körúton (amelyet azóta már rég Szent István körútnak hívnak) egy előadóesten elmondta. Ettől kezdve Vándor Lajos otthon volt az élő irodalomban. Tizenkilenc éves volt, egy évvel fiatalabb nálunk. Én akkor másodéves joghallgató voltam, ő elsőéves, ugyanazon a jogi fakultáson.

Hamarosan kiderült, hogy a jampecöltözködés és a polgárpukkasztó modor nem egyéb kamaszpóznál, mivelhogy sokáig megmaradt féktelen kamasznak, miközben egyetemistaként igyekezett a jogtudománytól a filozófiáig a legkülönbözőbb tudnivalókat összeolvasni és – mindenestre – kitanulni egy ipari szakmát is, a fonómesterséget, hogy készen álljon az élet eshetőségeire. Közben játékos lángolással szerelmes volt minden lányba, asszonyba, aki elébe került, és gúnyolódott saját vágyako-

zásain is. Különös hangütésű költeményeit igen nagy műgond-
dal írta. A pongyolaságait is alaposan eltervezte, és addig csi-
szolta, amíg pontosan olyan pongyola nem lett, amilyenek
szánta.

Amikor megismertem, volt már néhány megjelenésre méltó
költeménye. Attól fogva mindig éppen benne tartott egy gond-
olat kidolgozásában. Valójában igen keveset írt, pontosabban ke-
vés olyan verse volt, amelyet befejezett és megjelentetett. 32 évet
élt. Két megjelent verseskötetének tartalma összesen 50 költe-
mény. Azóta előkerült hátrahagyott művei sem tesznek ki két
tucatot. De nincs közöttük selejt. Egyszer, megszokott öngú-
nyoló hangjával ezt mondta:

– Én csak a válogatott műveimet szoktam megírni.

Első verseskötényét mi adtuk ki, mi, a Névtelen Jegyző. Ösz-
szeadtuk a pénzt, előfizetőket is gyűjtöttünk hozzá, mert úgy
véltük: meg kell jelennie a Vándor-versek kis gyűjteményének.
Persze igen kis példányszámban jelenhetett meg, de hamarosan
népszerű lett a költészetkedvelők körében. Ekkor már szemé-
lyesen is jó barátok voltunk. Amikor a Névtelen Jegyző anya-
gilag nem bírta tovább, Vándor próbálkozott hasonló folyóirat-
tal. Neki jobban sikerült, az ő lapja, a Keresztmetszet csaknem
két évig bírta. Persze annak is munkatársa voltam. Most az lett
nemzedékünk havilapja, ott jelent meg először Örkény-novella is.

Közben a Vándor-költemények egyre szélesebb körben vol-
tak már népszerűek. *Fej vagy írás* című első kis kötete után fel-
gyült annyi, hogy újabb könyvet igényelhettek az olvasók. Erre
a második verseskötetre már valódi kiadó is akadt. A merész és
nagyvonalú Cserépfalvi vállalkozott a kiadására. 1938-ban je-
lent meg a *Csoportkép* című Vándor Lajos-könyv. Tudom, hogy
drámákkal is kísérletezett, de a kéziratok elkallódtak. Az az
50 vers, amely két megjelent kötetében található, és a gyér szá-
mú hagyatéka: a birtokunkban lévő életmű.

Életútja azután, mint mindenkié, beletorkollott a háborúba.
Közben a jogtudomány doktorává avatták. Megnősült. A jo-

gászságból nem tudott megélni és családot eltartani. Kitanult fonóipari munkás volt, ebben a szakmában helyezkedett el. Volt egy névjegye, amely így hangzott: *Dr. Vándor Lajos lírai költő és fonóipari munkás.*

A háború jó ideig elszakított bennünket egymástól. De a tragikus végjáték idején újra összetalálkoztunk, a pokol legmélyebb bugyrában, Gunskirchenben, a német koncentrációs táborban, amelyet „Megsemmisítő tábor”-nak neveztek. Úgy festett, mint aki viszonylag igen jó testi kondícióban van. Mintha megszűntek volna szorongásai, derűsen bizakodó volt. Azt mondogatta, hogy most már „túléli a sógort”. Ez a „sógor” Hitler volt. És május 6-án úgy látszott, hogy igaza is van. Mi aznap szabadultunk fel, és kilépve a drótsövény kapun, sokadmagunkkal együtt indultunk gyalog a közeli Wels felé, ahol fürdőt, pihenőt és főleg ennivalót ígértek. Akkor már hetek óta alig jutott falat a szánkba. Csontvázzá fogytunk. Lajos mosolygó, kerek arcával szinte kövérnek tűnt közöttünk.

Nekem Welsben volt lelkierőm kezdetben kizárólag tejet inni és némi kristálycukrot enni. Tudtam, hogy életveszélyes ilyenkor azonnal jóllakni. Figyelmeztettem is Vándort, de ő meg volt győződve, hogy most már túl van minden veszélyen. Elpusztíthatatlannak képzelte magát.

És megevett – amúgy, az utca szélén – egy félkilós hideg marhakonzervet. Rövidesen görcsök kínozták. Eltámogattuk a közeli szükségkórházig. Amíg a szalmafekhelyen egy orvos vizsgálta, én elmentem, hogy tejet találjak magamnak, hiszen elmagyarázták, hol adnak konzervtejet, és hol találhatok kristálycukrot.

Amikor némiképp megnyugtattam lázongó gyomromat, visszamentem a kórházba. A szalmafekhelyen Vándor Lajos már holtan hevert. Én hoztam haza testi elmúlásának és temetésének hírért. Özvegye gyermekeivel 1956-ban Ausztráliába vándor-

rolt. Nem maradt belőle más, mint amit ebben a könyvben találhat az olvasó. Az én dolgom tehát, hogy figyelmeztessem a magyar olvasóközönséget, hogy élt, mindössze 32 évig egy Vándor Lajos nevű költő, aki a két háború közti évek hazai életérzésének egyik leghitelesebb kifejezője volt, egészen egyéni hangú művésze a szónak, aki nélkül nem teljes ama kornak irodalmi összképe.

Hogyan is jellemezhetjük ezt a költészetet?

Rokonsága alig-alig akad a magyar irodalomban. Gondolattársításai, szóképei és hasonlatai talán Rejtő Jenő prózájához állnak a legközelebb. A Howard-féle abszurditásokban válik ehhez hasonlóan komikus képtelenségekké a szorongás. Az akkori-ban minálunk ismert kortársi költészetből talán Erich Kästner hangulatvilágában lehet némi hasonlóságra találni. Az a keserű társadalomkritika, amely elutasítja mindazt, ami van, anélkül hogy bármiféle politikai kilátása volna, de mosolyba burkolja reménytelenségét, sok mindenben emlékeztet a két költőben egymásra. De Kästner lágyabb, verselése általában zeneibb, gyakran közel áll a sanzonhoz, és formavilága ritmikában is, rímhasználatban is hagyományos. Képanyagában az impresszionizmus folytatása. Vándor viszont következetesen szabad versekben fejezi ki magát. Ez a szabad verselés igen változatos: az egyértelműen lírai prózától a jambikus hullámvászig terjed. Leggyakrabban hangsúlyozottan köznapi-prózai. Képei az expresszionista hagyomány meglepetésre kiélezett, váratlan gondolattársításokkal játszó költői módszerre vallanak. Ábrázolt helyzetei és a velük kifejezett lélekállapotok – bizarr ötletekkel jelzetten – szélsőségesek. Ezek a szélső életváltozatok úgy irracionálisak, hogy nagyon is racionális veszélyeket jeleznek. A szakadatlan szorongás háttérében, illetve nagyon is valószínű jövőjében olyan történelmi-társadalmi realitások vannak, mint a mindenkit fenyegető munkanélküliség, a jólét vagy az elvisel-

hető lét látó közelében fenyegető nyomor, az egzisztenciális ki-látástalanság, a közélet illetékeseinek embertelensége és ostoba-sága, és legfőképpen a bizonyosság a közeledő háborúban és az értelmetlen halálban. Ebben a légkörben a szerelem alig adhat meghitt életbiztonságot, legföljebb frivol játékot, a szerelmes maga előtt is szégyenkezne a szentimentális ellágyulásért; leg-jobb esetben gúnyos és öngúnyoló áltirádák után mer elszuttogni egy-egy szót, amely őszinte érzelmet rejteget. De mind e bor-zongató keserűség komikus helyzetekben, könnyedséggel játszó humorral, nemegyszer képtelen képekkel, a várható szörnyűsé-gekkel szemben pökhendi szembenevetéssel válik kitűnően mondható, hatásos szöveggé.

Tiszta morál ölt néha álarcot Vándor Lajos költészetében. Egy nemzedék akkori életérzésének dokumentumanyaga ez a szűkös életmű. Egy nemzedéké, amely gyanította, mi ellen kell küzdenie, de maga se hitt a győzelem lehetőségében, mert nem jutott el olyan világnézetig, amelynek birtokában tudta volna, hogy ha harcolna, miért is harcolna. Akár anarchistának is mondhatnók ezt a világnézetet, hiszen nem hitt semmiféle meg-szervezett társadalmi rend üdvöztető voltában, de nem volt igazi anarchista sem, mert még csak azt sem hitte, hogy a szétzúzott politikai rend romjain végre emberhez méltó megoldás szület-hetnék. Tehát itt egy mindenestül pesszimista reménytelenség hirdetett szelíd emberséget, és próbált némi vigaszt találni leg-alább a nevetni tudás örömeiben. Ezzel a nevetéssel, ezzel a fér-fias humorral emelkedett saját kétségbeesése fölé. Vándor Lajos ezzel a lelki fölénnnyel élt léte 32-dik esztendejéig, amikor a mégis megtalált élet tudatával azonnal meghalt. Olyan téma ez, mintha Vándor Lajos írta volna egy mulatságosan szomorú költemé-nyében. Több mint négy évtizeddel testi elmúlása után Vándor Lajos-i humorral azt is mondhatjuk, hogy stílszerűen halt meg. De ez sem indokolja elfelejtettségét. És soha sincs késő siettetni feltámadását.

*

Az új kiadás változtatás nélkül követi a Névtelen Jegyző, és a Cserépfalvi-féle kiadás eredeti szövegét, kivéve néhány írásjelet, amelyek használata időközben megváltozott.

A Kiadó

VÁNDOR LAJOS

Fej vagy írás

(Névtelen Jegyző kiadása, Budapest, 1933)

VÁNDOR VAGYOK

– modern szerzetes
ki kétsoros zakóban vándorol.
Mindent csak egyformán szeretek;
a réteken házakról álmodom
s a városban örökzöld fenyőkről.
Évezredek vándora vagyok,
Rómában germán voltam
és német Flandriában.
Hordtam tógát és térdszalagrendet,
s ahol voltam,
mindig idegen voltam –
és otthon is –, mindig csak idegen.
Vándor vagyok – léha modern költő,
ódát két pengőért is írok,
s irodalmi füleket ne sértsen
ez egyszerű halk ajánlatom:
négyoldalas novellát tíz pengőért –
saját kezűleg házhoz szállítok.

Vándor vagyok – modern szerzetes,
ki kétsoros zakóban vándorol.
Kufár voltam Jézus templomában
s könyvkiadó az Akadémián –
mindig más és mindig idegen voltam,
mindig más, mint saját magam:
Rómában germán,
német Flandriában,
papíron írás,
írásban betű,
a réteken házakat tetőztem,

az aszfaltra szórtam a magot –
és magamnak is idegen vagyok:
mert német harcos voltam Flandriában
s a háborúban fegyverszünet –
mindig egész más voltam magamnál,
zakóban vándorló szerzetes.

Rómában görög verseket szavaltam,
heteráknak csókoltam kezét –
mindig más és mindig idegen voltam;
bárban nyárspolgár
s népkonyhán ficsúr.

Vándor vagyok – modern szerzetes,
ki kétsoros zakóban vándorol,
ki meztelen szeretett volna járni,
s gondosan köt egy nyakkendőcsomót –
mindig más és mindig idegen,
mindig más, mint saját magam:
Rómában germán s német Flandriában,
papíron írás, írásban betű –
a réteken házakat tetőztem,
s az aszfaltra szórtam a magot,
és magamnak is idegen vagyok.

Vándor vagyok – modern szerzetes:
az örök más magányos vándora.

FELHŐLOVAGLÁS

A hangulatok felszarvazott Don Juanja vagyok
és ábrándjaimtól teherbe esett már fél Európa.

A felkelő Nap tegnap
in flagranti talált a Holddal
és zavarában az egész ég alja elvörösödött.

Én mit sem törődtem az egésszel
és kétszáz lépéssel arrébb
megszólítottam egy fiatal bárányszerűt.

Még lány volt,
és én sietve ajánlatot tettem neki –
nehogy más megelőzzön.

Ekkor hirtelen elborult az arca,
kövér könnycseppek hullottak a szeméből
és, amikor egy családi vihar után
félóra múlva kiderült az ég,
én átázott szívemet kiterítettem
az Eiffel-torony tetejére, hogy megszáradjon,
és arra gondoltam,
hogy egyszer minden uccalány bárányszerű volt.

Ez a gondolat teljesen megnyugtatót,
és elhatároztam,
hogy többé nem fogok szaladgálni égi Hölgyek után,
mert éppen elég jó nő van a földön.

MI, AZ ÁBÉCÉ HUSZONÖT BETŰJE...

Mi, az abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
az ábécé huszonöt betűje –
szomorúan vonjuk le a következtetéseket arról,
ami Európában történik,
és hajlandók vagyunk kimondani, ha kell,
az általános betűsztrájkot,
még a kínai ábécé negyvenezer betűjére is –
ha az európai államok
nem változtatják meg
a követségeiknek adott titkos külpolitikai prospektusaikat.
Mi, akik egyformán szolgáljuk az Angol világbirodalmat
és a Magyar Királyságot,
a harmadik Francia Köztársaságot és az Orosz Szovjetet,
vádoljuk a világ lelkiismeretének sajtófőnökét azzal,
hogy egymás után
a legsúlyosabb sajtóhibákat követi el.
Mi, akik germán vagy latin alakban,
Nyugat minden hadüzenetében és békekötésében jelen voltunk,
vádoljuk a történelemírókat,
akik meghamisítva az emberiség történelmét –
véres nemzeti történelmet akarnak írni.
Mi, akik voltunk Courths-Mahler-regény és Zarathusztra,
Shakespeare-vígjáték és Racine-tragédia,
tiltakozunk az új hadüzenetek ellen,
amelyeknek a tervezete már minden állam
hadügyminisztériumában fellelhető.
Mi, az ábécé huszonöt betűje,
akik az ólombányászok és betűöntők jóvoltából

a svéd óvodás gyerekek énekkönyveiben vagyunk
és az olasz anatómiakönyvekben,
akik a Bibliában vagyunk
és a hadirokkantak igazolványaiban –
tiltakozunk minden sifírozott távirat
és minden politikai becstelenség ellen,
amelyről mi tudunk, de mások nem tudnak,
mert:
nem akarunk a veszteséglistákon újra mint nevek szerepelni,
amelyet az özvegyek és az árvák
könnyes szemekkel olvasnak el.
Mi, az ábécé huszonöt betűje,
az A-tól az Ó-n keresztül a Z-ig
követeljük a világbékét és követeljük a jogegyenlőséget,
és hajlandók vagyunk, lemondva autonómiánkról,
csupán nyolc betűvé összezsugorodni –
hogy a pornográf és detektívregények helyett
beleégessük az emberek szemébe ezt a szót, hogy:
Szeretet.

KULCSVERS

Mielőtt szerelmes verset írsz, fiatalember,
végezz fiziológiai kutatásokat
tengerimalacokkal
az Élettani Intézetben –
mert a szerelem egy titokzatos szoba,
amelynek kulcsa: a nő!

Nem nyílik az ajtó,
és nem nyílik a gyönyörök háza,
ha a nő – nem akarja.

Minden hát érte!
bár a házmester egy pengő ötvenért,
ál-kulccsal bárkinek kinyitja.

De csak ál-kulcs ez –
az igazi kulcsért,
szenvetni kell,
mert szenved Ő is, mikor mint kulcs
megfordul a zárban
és a nyitott ajtón keresztül kiengeded:

a gyermekedet!

NAGYKERESKEDÉS

1914 volt és Amerika autót, gabonát és rágógumit szállított.

1915 volt és Amerika konzervhúst, bakancsot és dollárt
szállított.

1916 volt és Amerika repülőgépet és kíváncsi turistákat
szállított.

1917 állóharc volt és Amerika katonákat szállított.

1918 volt és Amerika aranyat, angolfontot, lírát, zlotyt,
francot, márkát

szállított Amerikába.

És közben New Yorkban naponta új kötések voltak
a tőzsdén, és
a pennsylvániai vasutak késés nélkül indultak
a pályaudvarokról.

A Revuekben képeket is lehetett látni a háborúról,
és Oroszországban megfagytak a katonák,
és Németországban meghaltak,
és Franciaországban megsebesültek:
... és Amerika szállított tovább!

Ócskavasat, ápolónőket, fronthangulatot,
villanykörtét és kilincseket,
kötszert, vászonnadrágot és
emberbaráti szeretetet,
filmet, fehérkenyeret
és termofort,
zseblámpaelemet, szagtalan-gázt
és vöröskeresztes csomagokat.

És azután, amikor vége lett ennek az egész buta komédiának,
és amikor már nagy nehezen elpusztult vagy tízmillió ember –
akkor összecsomagolta az utolsó fejpárnákat is,
amelyeket kihúzott Európa feje alól,
fellobogóztatta New-Yorkot, hazament:
és megnyerte a világháborút.

FILOZÓFIAI MÉLYSÉGŰ KÖLTEMÉNY

„Adjatok egy szilárd pontot a világűrben”
és én felépítem az első,
hideg-meleg vízzel ellátott ötszáz szobás légvárat,
amelyben napi húsz dollárért,
a legszegényebb ember is kap
egy kényelmes, puha és meleg
barátságos kézszorítást.
Mert én nem akarom megvalósítani a Pán-Európai eszméket,
hanem az a rögeszmém –
hogy ha már utópia, akkor legalább ehető legyen.
Igen – mert minden bridge-problémánál fontosabb az,
hogy emberek vannak a földön,
akik nem azért nem esznek mindennap húst,
mert az orvos diétát rendelt nekik,
hanem azért –
mert sajnos a Mészáros és Hentesiparban
rövid lejáratú kölcsönökre vannak berendezkedve,
és így két deka szalonnabőrt sem adnak arra a mondásra:
...hogy az Isten fizesse meg...
Sajnos, a világválságban az Isten-Részvények
mélypontra zuhantak,
és az emberek,
készpénzért adják már el egymásnak még a levegőt is,
arról nem is beszélve –
hogy készpénzért hajlandók egymástól elvonni azt.
Ide juttatták tehát a prédikációk
és a családi alapon játszott
culbertson-féle kontakt bridge.

Az egész világ, mint egy megőrült meztelen ringyó
aprópénzre váltja föl magát,
hogy aztán divatos hóbortokkal és mérgekkel
elkábitva az öntudatát –
ne hallja
az éhezők szörnyű, nyomorult csapatainak
egyhangúan koppanó szívdobbanását,
amely ütemesen elnyúlva égeti
tikkadt velőjükbe:

az új gyilkosságok
és az új háborúk
diadalmas, mindent elborító nagy gyűlöletét!

AZ ÉREM

Tudja Ön, hogy mit jelent az,
ha valakinek lúdtalpa van, betét nélkül,
és házaló ügynök a város kőrengetegeiben?
De tudja Ön azt is,
hogy ugyanez a lúdtalp háború idején
az életet jelenti?

Az éremnek, amint látjuk, tehát:
két oldala van! – az egyik innen,
a másik túl –
és az ember egyszerre csak egyet láthat.
Ne higgye hát, hogy azért,
mert Ön az Állami Pénzverdében hivatalnok

és nem sikkaszt – már becsületes ember,
mert, ha Ön volt a körúti rablógyilkosság tettese,
még nem biztos, hogy tettét nem a végső kétségbeesésében
követte el.

Igaza van tehát,
amikor a bíróság előtt védekezik,
és igaza van az ügyésznek, aki vádolja,
az ügyvédnek, aki védi,
s a bírónak is, aki a halálos ítéletet hozza.
Mert emberek vagyunk valamennyien,
akik mindig csak az érem egyik oldalát látjuk,
s ha akadnak is közöttünk egyesek,
akik magasabb szemléletre tesznek szert –
azok az érem élén állanak,
és így nem látják az egyik oldalt sem.

JAZZHIMNUSZ

...hogy zsong a tangó,
ring a ritmus,
és kattog a banjó.

...hogy tódul a vér,
bódulnak a testek,
és nyávog a puzón.

Kék-vörös lámpáktól
vérbe nyilalló

tompá homályban
nyílik a testek

násztalan forró
egyesülése!

Ó, Jazz...! lelkünknek
félíg teljesült
vad rohanása

a gond mélyéből:

a bódító vágyak
távol mezejére;

Ó, Jazz... imádlak,
mert akarással
fűtöd a vérem!

Saxofon, puzón,

kürt, hegedű

és rikoltó piszton,

fából-acélból

összekovácsolt

nyugtalan lelkek!

Nem fogja megérteni
senki ezt majd
századok múlva,
hogy egy kopogó
kis dob primitív
zaja mért

bódított engem?

Én vallom a hitet

melletted – furcsa

ütemben rengő

vad muzsikám,

mert a vér

így lüktet erembe,

s hozzád hasonlóan

így muzsikál.

Vallom a hitet

melletted, hangszerbe

gyűlt remegése

az emberi testnek!

Rikolt ereimben

a vágy zokogása,

buja nagy ritmussal

teljeset várva:

Az Élet után.

10 000 001-IK SZERELMES VERS PRÓZÁBAN

Körülbelül 10 000 000 szerelmes verset írtak eddig a költők! A kedves szemét hasonlították zafírhoz, tengerhez, hajnalhoz, sőt egy futurista költő azt mondta: „olyanok a szemeid, mint az eperfa árnya” (hogya miért nem felelt meg erre a célra egy diófaárnyék, azt nem tudom, de félek, az életem egyik fő problémája marad.)

Minthogy versem címe alapján én is kénytelen vagyok nyilatkozni a szemeidről – zavaromban csak annyit tudok mondani: Egész rendes szemed van, éppen olyan, mint egy női szem.

Remélem, hogy bár ez a hasonlatom túlságosan merész és értetetlen, nem fognak kinevezni kubista költőnek.

A szád nem hasonlít sem rubinhoz, se szőlőhöz, se bíborhoz és zárójelben nagyon illetlenül megjegyzem, hogy ezzel a szájjal olykor fiatal hagymát is szoktál enni – természetesen csak akkor, ha szezonja van, mert különben megeszed te az öreget is. A nyakad valamivel vastagabb, mint a hatyúé, de előnyödre legyen mondvá, ugyanannyival rövidebb is.

A kebledről sajnos nem tudok semmit se írni – személyesen még nem volt hozzá szerencsém, csak így ruhán keresztül; de nem hinném, hogy akár márványból, akár bronzból lenne vagy érett almához hasonlítana, mert tudom, hogy te sokkal praktikusabb nő vagy, semmint hogy ezzel már régen el ne dicsekedtél volna. A derekad – én szégyellem megmondani – tízezerszer szélesebb a darázsénál, bár te svédturnázol, ő pedig nem.

A lábad karcsú, mint az őzé, mondom az ismeretlen dalköltővel, csak hogy férfiszáma van.

A kezedről be kell vallanom, nem tudok semmi eredetit mondani, mert ugyanezt a kezet hordja még kétmilliárd ember, azzal a

különbséggel, hogy nem mindegyik szarvasbőrben, de gyakran világosabb árnyalatokban. A válladat utoljára hagytam, mert egészen szenzációs és modern: szögletes.

Te – hogy milyen furcsa lehetett azelőtt egy nő gömbölyű vállakkal.

Alakodat, azt hiszem, sikerült vázolnom, bár érzem, hogy elragadtott a fantáziám heve, és olykor túlságosan irreális voltam. Most tovább megyek. A lelked olyan, mint egy fehér lepedő – az ember nem is hinné, hogy milyen piszkos volt nagymosás előtt – pedig te tiszta vagy és gyakran mosakodol. Jó vagy, és adsz a koldusoknak, mert tudod, hogy a férfiak szeretik azt a nőt, aki mindenét odaadja. Nem vagy könnyelmű és spórolsz a magadéból – hogy az enyémből is, azt nem mondhatnám, bár a világválságra való tekintettel, nemigen tudnál belőle költeni. Szereted a gyerekeket. A múltkor is azzal jöttél, amikor egyszer a Mancival láttál sétálni: Te – nem is tudod, hogy a Mancinak milyen édes kis fia van. Bár nekem úgy tetszik, hogy ez célzás volt Mancihajadon voltára.

...S mégis, én mindig csak téged vártalak. Téged vártalak és könnybe lábadt szemekkel kerestelek: Szerettem volna felcsokolni a lábnyomaidat, de fájdalom, az aszfalton nem látszanak a lábnyomok.

Szinte éreztem illatodat, mely bódítóbb a mezei virágénál, magam előtt láttam hajad fényes puhaságát, ajkadat, amelyen lázas nyugtalansággal vöröslik a vágy, arcod selymes, rózsaszín hamvasságát és a plakátot:

ELIDA: púder, parfüm, rúzs és shampoon.

TÍZPARANCSOLAT

Ne azért ne jársz nyílt kipufogóval a városban,
amelynek a lakói hatvan százalékból tüdőbetegek,
mert ezt a belügyminiszteri rendelet előírja –
mert azzal,
hogy nem lopsz, ölsz és paráználkods,
és nem utasítod el házad szegényeit,
még nem leszel becsesebb az emberek között,
hiszen évezredek hallucinációk hatása alatt cselekszel.
De ha majd a tiszta lélek,
aki felülemelkedik benned a titkos adócsalásokon,
parancsolja neked a megálljt
az országúton magányosan kóborló kiscsirke előtt –
akkor megérkeztél Urad Istenedhez,
és imádhatod magadban:
az Embert.
Addig hiába emelsz hatalmas kőépületeket,
amelyben zajos fennszóval dicséred az Istent
a haszonért,
amelyet számodra embertársaid zsebéből kivett,
és hiába égeted nagy viaszgyertyáidat,
szörnyülködő arccal ateistának nevezve
azt,
aki befelé imádkozik.
Mert nem az a nagyság,
amit a szabálytól való félelmedben teszel,
és nem igaz az,
hogy az Isten megbocsájt a megtérő bűnösöknek,
mert ha te meg is bocsájtod magadnak a bűneidet,
még nem biztos, hogy megbocsájtja az is –
aki ellen elkövetted.

Ne csak arra vigyázz tehát,
hogy piros-e a stoplámpa, vagy zöld –
hanem gondolj arra is,
hogy mindnyájan meghalunk egyszer,
és ne hidd azt,
ha majd leméretnek a jó cselekedeteid,
súlyosabbak lesznek azáltal,
hogyha egy tizenöt mázsás luxuskocsival
száz kilométeres tempóban végiggázolsz
egy béna kolduson,
és aztán misét mondatva lelkiüdvéért,
huszonötezer pengő kártérítést adsz
a mosolygó örökösöknek.

CSALÁDI JELLEGŰ

Apám – aki a kezdősebességet adtad
a perpetuum mobiléhoz,
amely egy szép napon
majd ócskavassá válik bennem,
és aki tested atomjaiból
felépítetted
az én első molekulámat,
annak ellenére, hogy
semmi ilyen szándékod
nem volt – bevallom –,
e tetted roppant kedves előttem!
Nem a gyermeki hála

bókol előtted egy avult írás
hatása alatt,
hanem az ész dicséri
az esztelenséget –
amellyel létrehozta
a magad örömet
és az én életemet.
Mert bátorság
keresni a magunk örömet,
ha tilalmas –
de ha megengedett
rablása ez a gyümölcsnek,
magasztossá teszi az embert,
hisz gondolkozó fejjel
enged a vágy parancsának.
Meghajolok előtted,
Te angolbajuszos
halott öregember,
aki gondtalanul
termékenyítetted meg
Anyámban a gondot,
és hiszem, hogy új
nagy örömök árán –
leszek még én is:
apa és ember!

GYERMEKGYILKOSSÁG

És én megáldom méhedet,
melyben fogantad,
karodat, mellyel ölelted
és meggyilkoltad őt.
És megáldom a bátorságodat,
amelyre a tradicionális
anyai szeretet nem kötelezett.

Mert a te imád tisztább volt
egy felvágatlan díszkötéses
imakönyvnél –
amikor roncsolt testű gyermeked mellett
ültél a kórházi szobában,
és kérted azt, akiben sohasem hittél,
hogy venné talán a szenvedőt magához.

S mit Isten nem tett, elvégezted magad:
te voltál neki a kezdet és a vég –
fejfájára szögezve a sorsod.

Ó – hol van tőled ez a karitatív társadalom,
amely gyűjtéseket rendez tüdőbetegek számára,
de hagyja, hogy az emberek azzá legyenek,
és hol van tőled az orvosi tudomány,
amely fafejjel és faszívvel csinál –
falábakat.

Hol vannak tőled Krisztus sebeinek százkötetes magyarázói,
és hol van tőled
a negyedik fizetési osztályban lévő árvaházi igazgató.

Hol van tőled ez a nyugati kultúra, mely most végeladáson
árusítja ki hatóságilag engedélyezett ócskaságait.

Hol van tőled mindez – ez a sztaniolba csomagolt
emberszeretet,
és a vezércikkekben szokásos anyai szeretet
kiégett villanykörtéktől sugárzó glóriája.

Hol van tőled mindez!
Az érzések tőzsdéjén maximumra emelkedő önzetlenséged
újra hitelképessé tette előttem
ezt happy-endes európai civilizációt –
és bár jelenleg egy fillérem sincs:

ím – express ajánlva küldöm feléd a lelkem!

GÉPIES IMA

Az ember ma már nem tiszteli
a Világot Alkotó Isten
törvényesen bejegyzett szabadalmát,
és lóerővel mérve az áhítatot,
tízmillió volt feszültséggel igyekszik széjjelrobbantani
Isten testének atomjait.

Uram – miért hagyod ezt?
az ember lassanként gép lesz –
és a gépek nem fognak tudni imádkozni Hozzád.

Nézd!

Ma már gépekkel keltik ki a kiscsibéket,
s a gép egy napon majd meg fogja szülni az embert,
aki matematikai pontossággal kering a pályáján,
és egy rövidzárlat lesz majd a halála.

Miért teremtetél hát?

hiszen eljön az idő,
amikor a csecsemők, anyatej helyett,
egy közös tartályból benzint fognak szívni,
mert a kémiaiilag előállított kisdedeknek
már egyáltalában nem lesz szükségük
ilyen érzelmes családi aktusokra.

Lehajtom a fejemet, és magamban mormolom:

...el fog jönni a te országod,
de az ember akkor már gyökképlet lesz,
amelybe, ha behelyettesíted az örök sémádat,
lázasadás nélkül fogja leélni életét –
s miképpen porból teremtetted egyszer,
azonképpen pedig vasporrá lesz.

KÖR

...és ment, ment, ment, ment –
és nem tudott kiszakadni a körből.

Pedig érezte, hogy a kör megfojtja, mert onnan jön és oda tér vissza.

Ő pedig lendülni akart előre –
egyre azt várta, hogy kipattanjon a kör síkja, és ő kivágódva a végtelenbe, rohanhasson a maga paraboláján.

Ő lendülni akart előre –
mert érezte, hogy megfojtja a kör! Először lázadozni próbált, de lábaira szörnyű bilincseket raktak, és ő belátta, hogy innen nincs menekülés. Belátta, hogy minden a kör, s a körön kívül – nincsen más, csak az akasztófa, s a körön belül nincsen más, csak a polgári halál.

Ő pedig fiatal volt és élni akart!
...és ment, ment, mert akkor legalább enni kapott, mert ha megállt, korbácsütések zúdultak hátára, és rá-rá mordultak az utána jövők.

Nem dalolt, nem nevetett, csak ment, ment, ment, ment – mert ekkor már tudta, hogy mindenkinek menni kell.

S amikor a cseresznyefák már huszadszor pattantak virágba, és amikor már nagyon forrt a vére, egy éjszaka, amennyire láncai engedték – eltávolodott a körtől, és beleidőtlenedett a szeretésbe. És azután egyre többet és egyre mohóbban – mert érezte, hogy ez az egyetlen szabadulás a körből.

Azután a fogairól lepattozott a zománc, s már nem is bánta, hogy körbe kell mennie – mert az már ki volt taposva és simán vezetett az út; és ment... ment... ment... ment... aztán véget ért a kör, és ő beleveszett a semmibe...

A MAGVETŐ

A férfi megöszült.

A haja ugyan még feketén villogott,
de a vágyai már hófehérek voltak.

Nem érdemes tovább élni –

sóhajtotta, és elindult a nyugalom völgye felé.

A völgyben a halál aratott.

Nagyfejű kalászosok buktak le a csapásai alatt,

s amikor meglátta a férfit,

így szólt hozzá:

Mit cselekedtél?

A férfi megállt, és mondta:

Én a Magvető voltam.

Testem gyümölcsét szórtam szét

az asszonyok között.

Ízt adtam és termékenységet.

Ha volt asszony, ki csókra szomjazott.

Saját véremből adtam neki inni;

ha volt lány, aki titokra vágyott,

saját testén mutattam meg a titkot.

Nem volt meddő virág

az én utam nyomában,

virágos volt az ág, mely testemből fakadt.

Én egykor a Magvető voltam,

de most már elhervadtak a vágyaim.

Lehajtotta a fejét, és várt.

Rossz gazda voltál – mondta a halál –,
televényföldre szórtad a magot,
de elfelejtettél boronálni.

Menj és boronálj!

A férfi visszament az útra,
és a halál tovább aratott
az embermezőkön.

LÉNYEGÉBEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

Szeresd felebarátodat – mint az szeret tégedet,
mert gyűlölni valakit,
aki neked árt,
éppen olyan nagy erény:
mint szeretni valakit, aki neked nem használ.
Mert nem az erkölcs a nagyság,
hanem a nagyság maga az erkölcs – mert
próbáld meg Moszkvában éltetni
Mussolinit,
kancsukával fognak megtanítani arra,
hogy a nagyság megteremti a maga erkölceit.
Éppen ezért –
aki téged megdob kővel,
azt ne dobd vissza kenyérrel,

mert a kenyér ára
már negyvennégy fillér kilogrammonként,
örülj tehát, ha a munkanélküliségben
magadnak megvan
a mindennapi.

Mert téved az a közmondás,
amelyik azt mondja:
hogy „a kutya ugat, a karaván halad” -
mert egyszer minden kutya bereked,
és ilyenkor
a karaván tagjai kezdenek el ugatni.
Azért tehát ne tékozold el
zálogcéduláidat,
hanem gyűjtsed egész halálod órájáig,
és ne felejtkezz el az Igéről:

Ne paráználkodj
a mai nehéz gazdasági helyzetben,
hanem adj hálát,
hogy el tudod tartani
a saját, törvényes
gyermekeidet.

100 KILOMÉTEREN FELÜLI SEBESSÉG

Nyomd a kuplungot, nagy sofőröm, Huszadik század,
ne törődj azzal, hogy leselkedik ránk a rohanás réme:
a szellemi gumidefekt.

Olyan korban élünk,
amelyben a fák a repülőgéptől úgysem nőnek az égig,
vedd ki az utolsó sebességet, és rohanjunk tovább.
Lesz – ami lesz!

Kit érdekel az,
hogy betonból lehet-e új renaissance,
és hogy géppel lehet-e előállítani
anyai szeretetet.
Ne kérdezz semmi. Az Üzlet – Üzlet!
Vezérigazgatón alul, a hátsó lépcsőt tessék használni.

Mit is törődnél mással,
hisz nem tudsz olyan nagyot rúgni rajta,
hogy meg ne rúgnád
saját magadat.
Hadd ordítsa mindegyik rekedtre magát,
egy Bosch kürt úgyis túlűvölt valamennyin.

Ne kérdezz semmit.
Amerikában pályázatot hirdettek
egy tizenhat éven felüli lányra, aki még szűz,
és a pályázatot jelentkezők híján
egy bostoni fiatalember nyerte meg.

Ennyi az egész!
hogy áll vagy bukik a kultúra – nem fontos:
ma készpénzért kaphatsz
rágógumit, uccalányt és udvariasságot,
részletre
úrilányt, tavaszi-kabátot s His Master's Voice gramofont

és egy fiatal olasz mérnök feltalálta:
a drót nélküli ölelkezést.

FEJ VAGY ÍRÁS

Fej vagy írás – mormolta az öngyilkosjelölt,
és elővette utolsó egypengőjét.

Ha fej – akkor utoljára megvacsorázom, és beleugrok a Dunába – ha írás – akkor kötelet veszek, és felakasztom magamat.
Az egypengős felrepült a levegőbe, és az öngyilkosjelölt igyekezett megmagyarázni magának bizarr elhatározását.

Ha fej – akkor a Dunába ugrom, mert fejetlenség van a földön, tehát hazudott a sors.

Az egyik országban tombol az anarchia, a másokban az emberek az utolsó csepp vérükig sorakoznak a nacionalizmus jel-szavai alá.

Az egyik országban az arany unalmában
a föld alá vándorol,
a másokban évenként 2 millió ember pusztul el az éhségtől.

A nemzetek egy része tagja a Népszövetségnek és fegyverkezik, a másik része nem tagja és háborút visel.

Az emberiség gonosz és halálra van ítélve!

Mire való benne tehát az emberi fej, amely annyi ezer év alatt nem tudta megérteni a szeretet gondolatát – mint rágásra.

Ha fej – megvacsorázom, és a Dunába ugrok.

Az egypengős elérte az emelkedés csúcspontját, és ettől kezdve zuhanni kezdett.

Ha írás, akkor felakasztom magamat, mert mit mond az írás?

Az írás azt mondja: ne lopj, ne csalj, ne ölj!

és az emberek lopnak, csalnak és ölnek.

(itt egy pillanatra megakadtak a gondolatai)

Vajon mi lett volna akkor, ha az írás azt mondja: lopj, csalj, ölj!

Világossá vált előtte, hogy a szeretetteljes együttélésben, az emberiség már régen degenerálódott volna – mert éppen azok a tettek és gondolatok vitték előre az emberi kultúrát, ...amelyek a lopást, csalást és gyilkolást szentesítették.

Ha írás – akkor felakasztom magamat, mert meghazudtoltatik az írás.

Fej vagy írás – mormolta az öngyilkosjelölt és utolsó egypengőse beleesett a kanálisba.

Nem akasztotta fel magát, mert nem volt pénze kötélre, és nem

tágítva az elhatározásától, nem ugrott a Dunába, minthogy nem tudott utoljára megvacsorázni.

Így hát éhen halt szegény, mint minden ember, akinek elvei vannak és ragaszkodik azokhoz.

VÁLOGATÁS VÁNDOR LAJOS

FEJ VAGY ÍRÁS (1933)

című kötetének korabeli kritikáiból

PESTI NAPLÓ, 1933. MÁRCIUS 19.

VÁNDOR LAJOS: FEJ VAGY ÍRÁS

Ismeretlen fiatal költő – és meglepően friss hang, érdekes versek. Hosszú szabadverses szatírák, fanyar ötletekkel, kesernyés finctorokkal. Helyenként egy kis pátosz, de sohasem annyi, hogy bántó legyen. A világ dolgaival, az általános társadalmi és tömegjelenségekkel foglalkozik ez a fiatal költő, és ha határozott, aktív állásfoglalása nincs is a társadalom mai helyzetével szemben, akasztófahumora feltétlen van. Példa erre *Lényegében átdolgozott kiadás* című verse, melyben így ír:

*Ne paráználkodj
a mai nehéz gazdasági helyzetben,
hanem adj hálát,
hogy el tudod tartani:
a saját törvényes
gyermekedet.*

Ha ennek az igen tehetséges fiatal költőnek a szatírája még egy árnyalattal támadóbb, és stílusa néhány árnyalattal tisztább lesz, akkor még jobban meg lehet dicsérni.

(B.)

PESTI NAPLÓ, 1933. ÁPRILIS 30.

Vándor Lajos *Fej vagy írás* címmel adta ki első kötetét. Tizen-nyolc versében azt a már-már szentimentális pátoszgyűlöletet, öngúnyt és cinizmust látjuk, amely állítólag oly jellemző a mai entellektüel fiatalságra. Az idő meg fogja majd mutatni a költőnek, hogy ebben az állandó extrém hangulatban mennyi az affektáció: azt máris meg kell adni, hogy a témák frappáns képekben és ötletekben jelentkeznek, és tiszta vonalvezetés, biztos

kompozíció tudás építi fel őket. A modor, amelyből a versek kiindulnak, modern olvasó számára nem új: a részlet és az összhátás azonban sokszor eredeti. Nagy szerencsájuk a könnyedség, a látás és a megfogalmazás frissessége, ami bizonyos dalszerűséget, közvetlenséget ad ezeknek a tüntetően józan, formátlan, prózai verseknek. A költemények egyhangúak, ami nem csoda, hiszen a szimultán vagy kozmikus modor, illetve a gondolatkapcsolás „korlátlan lehetősége” révén majdnem minden vers a többi vers tartalmát is magával hozza. Ez az öntudatos és okos fiatal költő mindamellet reményteljesen naiv is; úgy látszik, fokozott érzékenységet leplez öngúnyja és szárazsága. Saját mivoltukban jók az írásai közül a *Felhőlovaglás*, *Mi, az ábc 25 betűje*, *Családi jellegű*, *Gépies ima*, *100 kilométeren felüli sebesség*; rossz a *Jazz-himnusz*.

Sz. L.

ÁLLÁSPONT, 1933. II. SZÁM

Fej vagy írás. Vándor Lajos versei. A Ma költője. Egyszerű, keményen formált, szinte plakátszerű írásai intenzív erővel elevénítik meg életünk bajait, fájdalmait, és minden individualitása mellett is kollektív, mert egyéni szenvedései – hovatovább mindannyiunk szenvedésévé válik.

*Vándor vagyok, modern szerzetes,
ki kétsoros zakóban vándorol. . .*

Vajon nem kényszerülünk – gyakran belső adottságaink ellenére is – az élet szerzeteseivé válni, elrabolgatván tőlünk annak minden világi szépsége, és bolyongunk, mindinkább belső tartalékaink zsarátnokára utaltan, napról napra kevesebb utánpótlást kapva az élettől?

*. . . bárban nyárspolgár
s népkonyhán ficsúr.*

A talaját vesztett nyárspolgár gyötrődése sikolt fel e sorokból, de azé a polgáré, aki már úton van a dolgok igazi értékének felismerése felé.

„A hangulatok felszarvazott Don Juanja vagyok” írja *Felhőlovaglás* című versében, és hiába üt meg a továbbiakban cinikus hangot, úgy érezzük, ez a sora őszinte, és csak fölényeskedni akaró póz a többi. Hiába írja, hogy

*Még lány volt,
és én sietve ajánlatot tettem neki,
nehogy más megelőzzön...*

mégiscsak úgy érzi, „hogy egyszer minden uccalány bárányszerű volt”.

Általában ez a cinizmusmal vegyes ellágyulás vonul végig jóformán minden versén. *Az érem* szörnyű igazságokat állapít meg, és kegyetlen, mikor felismeri, hogy apja gondtalanul termékenyítette meg anyjában a gondot.

Ritkán olvastam verseket, melyek ennyi mondanivalót mutatnak volna fel. Értékes, érdekes költő Vándor Lajos, keserű, szenvedő és cinikus, mert nem engedi jónak, lágynak lenni a kor, melybe született.

Réthy György

LITERATÚRA, 1933. ÁPRILIS

Vándor Lajos: Fej vagy írás

(Versek, Névtelen Jegyző kiadása, Budapest, 1933.) Annak, amit a német „Gebrauchslirik”-nek nevez, s amit leginkább Erich Kästner emelt igazi irodalomká, eddig még nem akadt nálunk képviselője. A fiatal Vándor Lajos, aki első verseskötetével jelentkezik, mintha ezt a hangot ütné meg – kétségtelenül eredeti és újszerű formában. Mondanivalója a Dos Passos-hatásoktól

eltekintve, a legtisztább idealizmus – az ifjúságnak és ki-nem-forrottásgnak az a cinizmusa, amelyen minden tizenkilenc éves átesik. Ettől eltekintve, meglepően jó versek – a líra metafizikai értelmében – akadnak ebben a kötetben. Vándor Lajosnak határozottan van mondanivalója, akár a báránnyelről, akár a fellázadt ábécéről ír verset. A szabad verssel megoldja a forma-problémát is, s ha néhány kabarézű modorosságról letesz, föltétlenül új hangot és új értéket jelent az új-magyar poézisben. Szavalóink bizonyára szívesen veszik elő ezeket a verseket, s az is kétségtelen, hogy a mai verset-nem-olvasó publikum visszahódítását elsősorban az ilyen könyvek szolgálhatják.

MÚLT ÉS JÖVŐ, 1933. JÚLIUS

FEJ VAGY ÍRÁS. Vándor Lajos keményre kovácsolt vers-soraiban egy eredeti költői világszemlélet jelentkezik. Ennek a fiatal embernek van mondanivalója, és ezért nemigen mérlegel-jük, hogy az ilyen soroknak, mint

*Sajnos, a világválságban az Isten-Részevények
mélypontra zuhantak...*

vagy

*És közben New Yorkban naponta új kötések
voltak a tőzsdén,*

megvan-e akár a szabad versben is a jogosultsága. Ez a kis ver-seskötet a modern élet politikai, szociális, gazdasági problémáit is érinti, és a költő, ha néha lírába lágyul, a szava gyorsan észbe kap, mintha időszerűtlennek tartana minden ellágyulást.

BALATONI KURÍR, 1933. SZEPTEMBER

VÁNDOR LAJOSNAK, lapunk budapesti munkatársának verseskötete jelent meg a napokban *Fej vagy írás* címen. A könyvről a napilapok és az irodalmi szemlék a legteljesebb elismerés hangján nyilatkoznak. A *Fej vagy írásban* egész újszerű versekkel ismerkedünk meg, amelyekben az élet gépi lüktetése hallatszik, és minden sorban humorban és minden más szellemiekben is bővelkedő, tehetséges és jövő előtt álló fiatal író mutatkozik be.

ERDÉLYI HELIKON, 1933. MÁJUS

VÁNDOR LAJOS: FEJ VAGY ÍRÁS

Névtelen Jegyző, 1933.

Ritka jelenség Vándor Lajos a mostani fiatal költők között: humor van benne. Sokszor egészen mély forrásból táplálkozik ez a humor, a mai városi fiatalember koravén rezignációjából, s tulajdonképpen abban jelentkezik, hogy a költő kifordítja a mindennapi valóságot, s mint olyan, nagyon régi. Messzire kihúzza a jelenségek vonalait, egészen addig, amikor már a legegyszerűbb tárgyak is furcsának, fejük tetejére állítottaknak látszanak. Vagyis épp az jelenik meg ezekben a versekben az életből, a technika zavart huszadik századjából, ami látszólag a legtermészetesebb, legmegszokottabb, ami ordít minden újságból, ami ott van minden fényreklámban, ami szinte percenként kerül a modern nagyvárosi ember lábai elé. De szerencsésebb (– legszerencsésebb –) jelentkezései ennek az „aszfalt-humornak” azok, ahol az arányokat nemcsak a világmindenség négy égtája felé tolja ki, hanem ahol a költő legmagánabb belügyeit torzítja versbe, ott, ahol ezek a versek az igazi, lírai fölhangoltság rendkívül találó kari-

katúráinak készülnek. Ezekben kikerül a gyakran fárasztó kortünetet leszögező hangból (ami sokszor éppolyan fárasztó és fölösleges, mint a futurizmus idején sok földrész és tájnév, amikor a költő lépten-nyomon a Fidzsi-szigetekkel, Világantennával és a Mount Everesttel dobálódzott), tud egyszerű lenni, és talán még közvetlenebbül mai. Így a kötet legjobb darabja, a *Kulcs-vers* is ilyen leülepedést mutat, típusai és figurái tiszták, világosak. Egy másik ilyen vers a *Családi jellegű*, amely a Vándor-verseknek – amiket talán költőjük se tart elsősorban verseknek és önmagát sem költőnek – kifejececsedett formája. Ennek az utóbbinak az útján tisztul ki még jobban a lírizmusa körüli köd, és a humorista mellett már a költő is segíti majd írni ezeket a fanyar, nálunk egyedülálló hangú verseket.

Ahol a burleszkbe érő humor fontosabb a versnél, ott van Vándor Lajos jelenleg még leginkább elemében. Ezek közt sikerült az *10 000 001 szerelmes vers*. Ez a nagy csoport számíthat leginkább sikerre (közönségsikerre), s talán ilyen szempontból hatásos a sok kiabáló, valami szeretetre méltó pacifizmust követelő, de legtöbbször olcsó retorikába fulladó verse is. Igazi költő azonban akkor lesz, ha a pusztá formalizmusból érettebb mondanivalóig tud fölemelkedni. Vagyis: ha a bővérű humoristából költő lesz, aki a kicsúfolt mai életben is megtalálja azt, ami mindig költészet volt és mindig költészet marad. Az út, amelyen halad efelé, biztató.

Thurzó Gábor

A FÉNY, 1933. OKTÓBER

VÁNDOR LAJOS: FEJ VAGY ÍRÁS

Névtelen Jegyző kiadása. 1933.

Végre egy egészen eredeti fiatal költő, akinek még a hibáit is meg lehet bocsátani, mert amit csinál és ahogyan csinálja, az telje-

sen egyéni és rendkívül érdekes. Nálunk talán éppen ezért szokatlan ez a hang, és szokatlan, hogy egy egészen fiatal költőnek ennyire érett mondanivalói legyenek. Humora biztosítja a közönségsikert, az a körülmény pedig, hogy kötetében rossz vers egyáltalán nincs, irodalmi értékre mutat. Minden figyelmet megérdemel ez a nagyon tehetséges, fiatal költő, aki ahelyett hogy kitaposott utakon járna, maga próbál utat taposni.

FÜGGETLEN SZEMLE, 1933. DECEMBER

És végül megemlítem Vándor Lajos *Fej vagy írás* című kötetét. Ez a fiatal költő, csak így tudom mondani: furcsa jelenség. Precíz és szimpatikus kórtünet. Tehetsége vitathatatlan. Csak arról van szó, hogy lehetnek, akik e tehetséget szeretik, vagy nem szeretik. Én szeretem.

DÉLIBÁB, 1934. JANUÁR

Fej vagy írás. Vándor Lajos versei. Nálunk hagyomány, hogy aki elindul azon az úton, amely irodalmi szándékokkal van kikövezeve, verssel kezd. Még akkor is, ha már a verseiből ordít, hogy jó novellista, hogy jó riporter, és egyszer talán elérkezik a regényhez és a drámához. Vándor Lajos is. Érdekes gondolatok, értékes ötletek. De a formájuk minden, csak nem vers. Van valami mai különködés abban, hogy a szavak rímtelen és ritmus-talan egymásutánját, amely nem lírai magot hordoz, hanem nagyobb lélegzetű munkák tömörített mondanivalóját, a szerzőjük versnek nevezi. De Vándor kétségtelenül tehetséges.

ÚJ MAGAZIN, 1933. DECEMBER

VÁNDOR LAJOS: FEJ VAGY ÍRÁS

(Névtelen Jegyző-kiadás)

Végtelenül szellemes, masszív, mai, modern, problematikus, robbanóan energikus, fölényesen intelligens, intelligensen fölényes, fiatal... fiatal... bátor, ultrafiatal és szuperbátor, minden sora szenzáció, leleplezés, sikoly, kritika. Szóval minden van ebben a kötetben, csak költészet nincs. Kérdés: van-e szükség – 1933 – költészetre?

NAPKELET, 1934. SZEPTEMBER

Vándor Lajos (*Fej vagy írás*, Budapest, 1933.) fiatal poéta és igen érdekesnek ígérkező új költői egyéniség. Kár, hogy tipikusan „pesti” – a szó rosszabbik értelmében. Sok cinizmus, de igen sok szellemesség is van ezekben a versekben. Erősen pacifista. Az emberszeretet sokszor fiatalos túlzásaival veti elénk vádját. Egyik versében az ÁBC huszonöt betűjét lázítja fel az emberölő szavak ellen, melyeket belőlük formálnak. A tízmillióegyedik szerelmes versben kedvese szépségét valóban a hangos derűltség határán rajzolja, a lírai költők sokszor komikusan ható áradozásait gúnyolva éles szatírával: „A nyakad valamivel vastagabb, mint a hattyúé, de előnyödre legyen mondva, ugyanannyival rövidebb is”. „... S én mégis, én mindig csak téged vártalak...” Ha komoly témát talál a cinizmus leple alól előkíváncsozó költő, az ember, aki szégyelli magában a poétát, komikus és keserű grimasszal fricskázza el a hangulatot, néha azonban a könnyed, gúnyos hang felett győz a költő, és a játékos sorok mögül előfut a lélek. Ilyen a *Kulcsvers* c. költeménye. Aki így tud tréfálni az élettel, annak komoly hangját is szívesen hallgatnók.

VÁNDOR LAJOS

Csoportkép

(Cserépfalvi kiadása, Budapest, 1938.)

CSOPORTOSULJ – ÖNMAGAD KÖRÉ

(Előszó helyett útikalauz)

Múzeumba lépsz most olvasó
s egy ismeretlen embert látsz (Csoportkép magamról),
aki egyáltalán nem érti, hogy miért él. (Somogyi úr...)
Szívesen megvakarná a fejét (A fej),
de a jövőn már ez sem segít. (Horoszkóp)
Rájött, hogy hiábavaló minden (Rövid lírai szónoklat),
és a mesék is szomorú példát mutatnak (Állatmese),
s a háború egyre közelebb van. (Információ)
Az évszakok elmúlnak fölötte (Kötelező tavaszi vers),
s bár itten él (Budapest),
a csillagok felé menekül. (Legenda prózában)
Testvéreinek tartja a növényeket (Családi esemény),
és az állatok is jobban érdeklik (Muki),
mint a HOMO SAPIENS (Elveszett generáció),
aki ölni készül. (Béke)

A szerelem csak ritkán jön szóba (Expedíció)
pedig amikor kamasz volt (Férfikor),
azt hitte, hogy a nők között van különbség (Parlamentarizmus),
de most már csak vágyat érez (Kegyelet),
és csalódást (Emléktábla)

Vándor Lajos 24 évet élt eddig (Írógép),
de az emberiség egész életét átélte (Világtörténelem),
s ha nem is az eredendő bűnben fogant (Vérszerződés),
ő is csak ember (Ember),

és nem milliomos. (Munkanélküli verse)
Egyedül járta az utakat (Karonfogva),
Egyedül volt és egyedül lesz tovább is (Egyes szám első
személy)
mert amerre ment (Utazás),
csak a táj változott: (Tanulmányút)
ő képkeret maradt (Képtár)
és lélek egyenruhában. (Budapesti hadosztály)

CSOPORTKÉP MAGAMRÓL

Már régen nem csinálók
dinasztikus kérdést magamból
és egyáltalán nem is szaporodom:

se Első, se Második,
se Tizenhatodik,

csak egyszerűen –
Lajos vagyok.

Tulajdonképpen már csak ex-Lajos,

takaréktűzhelybe srófolt lobogó láng,
fél-lelkű hős,
nyugdíjas forradalmár.

Néha azért még találkozunk,
az elemista Lajos, meg a többi,
– az álmodozó, a cinikus, a gimnazista,
a jó fiú és akit mások megszólhatnak.

Őszintén elbeszélgetünk egymással,
arról – mit jóvátenni nem lehet:

hogyan is volt csak?
s mi lehetett volna,
legalább az egyik Lajosból
közülünk.

S a családi tanácskozás végén
előbukkan a fotográfus bácsi,
s a sok Lajos
komoly arccal körém gyűl:

középen én ülök,
s lábam előtt, amint illik,
az óvodista fekszik.

Aztán elmennek.

S ki egyedül maradt, már
se Első, se Tizenhatodik

csak egy személyazonossági igazolvány

valakiről,
– aki nem azonos.

SOMOGYI ÚR, AVAGY EGY HÉTKÖZNAPI ÓDA

Somogyi úr – mondtam neki,
amikor befordultunk a körútra
a szél az arcunkba süvített
fázósan gomboltam össze
a kabátom, s a villanyóra
éjjeli fél kettőt mutatott

Somogyi úr – magának már kétszer volt
epeköve és egyszer három hétig
vizsgálati fogságban is ült,

mondja, mi értelme van az életünknek?

Tudom, hogy most bolondnak tart, folytattam,
amikor meglepetten az arcomba nézett
olyan szeszínű szeme volt,
hogy amikor kiváltotta
az útlevelét, a rendőrtisztviselő
zavarában nem tudta,
hogy milyen szint írjon be,

hiszen ezt az Istentől kellene megkérdeznem
mert erre csak ő tudna válaszolni –

de Isten olyan messze van, Somogyi úr,
és nekem nincsen kapupénzem,
magától szeretnék kölcsönkérni húsz fillért –
s aki pillanatnyi pénzzavarainkból kisegít minket

– az egy kicsit mindig Istennek számít –

kérésesen kívül kérdéssel,
ezért fordultam Önhöz – Somogyi úr.
Somogyi némán hallgatott,
mert beszédesen is lehet hallgatni,
a fényreklám is
hallgatott az Oktogon téri ház homlokzatán
és mégis fölényesen üvöltötte felénk:
Moulin Rouge, Moulin Rouge
és zavarban volt, mert nem tudott felelni.

lehetséges volna ez, Somogyi úr?

hogy csak az élet örömeiért élünk,
de hiszen az élet örömei – az életből fakadnak –
az életen kívül hát nem lenne semmi cél,
– az életen kívül nem lenne – életünk?

Látja azt a nőt, aki ott szembe
jön velünk – mondta sanda pillantással Somogyi,
az egy jó nő és én befizetek maga helyett is,
mert maga rendes fiatalember és én szeretek
magával lenni, csak ne kérdezzen tőlem
mindig olyan marhaságokat, mint az adóív
és szemrehányóan rám nézett.

Igaza van, válaszoltam elszontyolodva,
Somogyi úr, teljesen igaza,
mert mi értelme van – az értelemnek?

ha ügyesen csináljuk a dolgot
érzékeink kielégítése
megfelelő helyi érzéstelenítéssel szolgál:

– mindegy tehát, hogy kéjnek nevezik,
vagy hitnek, vagy bornak, vagy ópiumnak –

csak arra kell vigyázni, hogy létünk költségvetésében

eszünk javára ne billenjen a mérleg

„mert boldogok a lelki szegények”,

Somogyi úr, akik nem kérdeznek, csak esznek,
akik éppen ezért államrendészeti szempontból
sem kifogásolhatók és

„övék a Mennyeek Országá”

elsőosztályú szabadjeggyel egészen
Szent Péter kapujáig.

A FEJ

A Főnöke dühöngött és behívta
és ráförmedt, hogy mit jelentsen ez:

két i betűre nem tett tegnap pontot
és különben is –
nagyon hanyagul könyvel.

Ő könnyes szemmel állt meg az ajtóban,
és keresztülvillant agyán,
hogy most kirúgják

– holnap megint munka nélkül állok –
gondolta, mit szól ehhez
majd szegény anyám.

A Főnök úrnak azt szerette volna
válaszolni, hogy
kettő helyett dolgozom
szakadatlan,
de csak dadogott s nem jött
hang a torkán,
és zavarában teljesen elvesztette,

mint mondani szokás – a fejét.

Természetes, hogy mindenütt keresték,
seprővel nyúltak
még a szekrény alá is,
de a feje, melyről határozottan állította,
hogy reggel magával hozta az irodába:

soha többé nem került elő.

Később bejelentette a rendőrségen
és meghirdette minden napilapban,
hogy itt és itt
ebben az időben:

56-os fejét elvesztette.

A többiek megdöbbenve olvasták a hírt,
és megcsóválták a nyakukat,
hogy nemrégén még élt köztük
egy ember,

aki ósdi, divatjamúlt szokásként
fejet hordott

a kalapja alatt.

HOROSZKÓP

Homlokomra gyászlobogót tűzők ki,

és félárbocra bocsájtott önérzettel
elrendelem a hivatalos gyászt:

– mert városunkban, ma –
tizenkilenc ember született.

Statisztika fekszik előttem

és mint, ahogy a csillagjósok
kutatták a sorsot
az égi jelek közt,
ha megszületett
a királyi gyermek

úgy görnyedek fölé,
és választ próbálok találni arra, hogy

mi lesz a sorsuk.

Kettő fiatalon hal meg tüdőbajban,
1 hősi halott lesz, 0,059 pedig mozisínész,
3 adófizető polgár, 1 notórius bűnöző,
2 munkanélküli és megint 1 – utcai lány.

4 nőnek közülük, átlag
két gyereke születik (azért átlag, mert háromnak
nem lesz gyereke, míg a negyedik nyolcat
hoz a világra) 1 öngyilkos lesz, 2 vérbeteg és
1 közlekedési szerencsétlenségnek
esik majd áldozatul.

Tizennyolcnak ez lesz a sorsa,
míg a tizenkilencedikét,
csak
tízezrelékben lehet kifejezni:

ebből köztársasági elnök lesz,
bankár, a 100 méteres síkfutás világbajnoka,
vagy megmarad aggszűznek.

Tudom – most hazudnom kellene,
mint házi jósnak, ki –
sötét jelek ellenére is –
tüneményes pályát jósol az újszülöttnak.

Én inkább nem szólok semmit,

ehelyett egész nap részvéttáviratokat írok
és Chopin gyászindulóját füttyölöm.

S ha majd eljön a nap

amikor öngyilkosok lesznek,
vagy elgázolja őket a villamos,

a megfelelő kartotékból
előveszem a kész gyászjelentést,
megcímezem –

és szétküldöm a rokonoknak.

Akkor ők majd egész biztosan sírnak,
mert eszükbe jut,
hogymegyszer nekik is
meg kell halniuk –

én pedig
száraz szemmel az ablakhoz megyek,
és elnézem,

hogymilyen közömbösen mossa kezeit
az őszi esőben
egy ismeretlen, roppant Pilátus.

RÖVID LÍRAI SZÓNOKLAT

Utolsó nagykövete
és nagybani lerakata
vagyok a pártszempontoktól
mentes európai irodalomnak.

Légváram nem légmentesek többé
és a bárcsillagok
elhomályosítják előttem
az igazi csillagokat.

Hiába kongatom
érzéseim gyárilag készített
lélekharangját –

hogy Európa süllyedő hajó
és én nem akarok
sós vízbe fúlni –
Gandhi fiai Indiában
nemzetiszínűre párolják a sót

és lassankint
édes lesz a tenger.

Én azért hát nem haragszom
senkire.
mert ha haragudnék,
az sem számítana;

hiszen ma mindenki reklámfőnöke,
sajtóhibája,
és unokahúga saját magának,

a szeretet is luxus-adó alá esik,

és a sok templom között,
lassankint

elvész az Isten.

ÁLLATMESE

– Uram – szólt fájdalmas hangon
a borjúpörkölt,
és könnyezni kezdett:

– a legszentebb családi érzéseire
hivatkozva – kérem,
hallgassa meg
szomorú történetemet.

Apám a község bikája volt –

képzelteti, hogy szegény anyám
mennyit sírt miatta,
és házaseletük egyáltalán nem volt példás.

Hiába próbálta apám megmagyarázni,
hogy neki ez foglalkozása –

anyám nem hitt neki –

és mindnyájan tudtuk,
hogy mit jelent,
ha egyszer azt mondta:

most hivatalos ügyben
– el kell mennem.

Anyám szíve majdnem meghasadt!
Őn bizonyára hallott már
egyet-mást az anyai szívről –

az én anyám szíve:

jelenleg májas hurka
egy elsőrangú körúti hentesüzletben.

A kis húgom, a kapitalizmus áldozata lett.
Gazdánk elfejte előle
az anyatejet,
és ő így – nem bírt megbirkózni
a gümőkórral... Meghalt.

Az unokaöcsém székelygulyás
egy Óceán-konzervben;
a nagyapám pedig,
aki állami nyugd. községi bika volt,
jelenleg szózott hús

egy norvég hűtőházban.

– Ó, uram, ne haragudjon,
hogy így feltártam Ön előtt
szomorú családi viszonyaimat,

legyen részvéttel irántunk,

és kérem, mondjon el értünk
egy engesztelő imát,

valahányszor azt olvassa
a gyászjelentésben,

hogy a borjúkaraj kilója –

egyötven.

INFORMÁCIÓ

Sötét volt és a külvárosban jártam,
amikor az Angyal megszólított,
murillo angyalai mások voltak
és más a védangyal,
aki olajnyomatban őrködik
a gyorsfolyású patak fölé
fektetett pallón áthaladó
kis árvalány felett,

– Én a Halál Angyala vagyok – mondta
a középtermetű köpcös úriember,
majd elővette arcképes igazolványát
és szolgálatkészzen igazolta magát.
Valóban ő volt.

– Íme a vég, mormoltam szomorúan,
és anyám jutott eszembe,
mondják, hogy a haldoklónak
élete utolsó pillanatában,
a legnagyobb élményei
jutnak eszébe –
én anyámra gondoltam
és Petőfire, aki csatában
esett el,
és Heinére, aki matracsírban
halt meg,
mert amint körülnéztem – láttam,
hogy egy Vegytisztító Intézet
előtt állok.

– Angyal úr – szóltam fanyar hangon –
ez fölöttéb költői szimbólum számomra
halálom pillanatában,
most nemsokára pokolra jutok,
ahol a tisztítótűzben égek majd,
és kitisztulok, mint használt
szarvasbőr kesztyű.

– Ó – mondta zavartan a Halál Angyala,
és kissé zsíros kalapját feltolta
kopasz feje búbjára,
– ez alkalommal nem személyes ügyben
szeretnék Önnel beszélni,
sőt, hogy úgy mondjam, szívességre kérném:

egy kis információra lenne szükségem. –

– Információra, tőlem, mire vonatkozóan?
– kérdeztem meglepve és...
de a Halál Angyala nem hagyta,
hogy befejezzem a mondatot.

– Az emberiségről szeretnék egyet-mást megtudni

mondta bizalmas hangon,
– természetesen nem kívánjuk ingyen szolgálatait,
– kéz kezét most – tette hozzá ravasz pillantással –
aztán várakozásteljesen elhallgatott.

– Nem egészen értem, válaszoltam őszintén,
és láttam, hogy a Halál Angyala,
határozottan ostobának tart,
mindenesetre igyekezett udvarias lenni
és magyarázni kezdett.

– Kérem, mondta, mi állandóan
üzleti összeköttetésben vagyunk
az emberiséggel,
békében szolid, csendes üzlet ez,
éppen hogy meghozza a polgári megélhetést,
– mert kérem, nagy család
vagyunk mi odafent –

de most arról van szó,
hogy háború lesz.
Nem mondom, csináltunk már egy pár
remek tranzakciót Xerxessel,
a Keresztes Hadjárat során, Napoleonnal,
majd a Világháborúban,

de az utolsó években,
annyi az öngyilkos, Uram,
hogy lassankint,
mi is kezdünk már meggyőződni arról, hogy

nincs sok célja az életnek!

– Márpedig, azt ugyebár belátja,
annak semmi értelme sincs,
hogy mi hiába fárasszuk magunkat
egy új háború létrehozásában, amikor az emberek,
enélkül is tömegesen lesznek öngyilkosok,
halnak meg tbc-ben, satöbbi...

Az álláspontunk, azt hiszem érthető,
mi csak abban az esetben,
csináljuk meg a dolgot

ha elsőrendű referenciákkal
rendelkezünk – az emberiségről.

– Uram, válaszoltam dühösen, és leszegtem a fejemet,
– hozzám jóhoz jött, ennél silányabb és ostobább
bandát – még a sakálok között sem talál –
kár itt minden fáradságért, ezek sohasem
voltak jók és meg nem javulnak.

A Halál Angyala meglepetten nézett rám,
először azt hitte,
hogy csak ravaszul el akarom terelni a figyelmét
az üzletről – de aztán
amikor látta, hogy milyen őszinte volt
a dühkitörés – már nem is válaszolt.
Amit közöltem vele,
szemmel láthatólag nagyon lehangolta,
aztán pedig rövid gondolkodás után,
belső zsebéből kivette összehajtható szárnyait,
szivarra gyújtott és elrepült.

S azóta, ha az újságokban azt olvasom,
– Megértéssel közelednek egymáshoz a Nagyhatalmak –
– A Népszövetség új ülásszaka
 megszilárdítja az Európai Békét – vagy
– Németország leül tárgyalni
– Franciaországgal –

hideg veríték fut át a hátamon
és arra gondolok,
hogy valamelyik félreeső sarokban,
mint tőzsdeügynök,
kezében a biztos tippel
idegesen ott gubbaszt a Halál Angyala

izgatottan és várja,
hogy csak egy kicsit,
javuljon meg az emberiség
és javuljanak meg a viszonyok -

akkor nyomban megköti az üzletet,
mely

új Háborút jelent és régi Halált.

KÖTELEZŐ TAVASZI VERS

*Ars poetica az Időjárást és Vizállást jelentő
költők számára*

A tavasz

tegnap megszerezte
az Idő részvénytöbbségét
és én,
mint érzéseim
háztartási alkalmazottja

ma már nagytakarítást
csináltam
a lelkemben.

Megkezdtem
télről megmaradt gondolataim
önköltségi áron való
kiadását

és máris feljegyeztem
egy pár eredeti gondolatot
a Nyárhoz.

Egyébként remélem,
hogy az idén ősszel is,
lehullanak a fákról

„az elsárgult falevelek”

és december tájékán
majd leesik
– a téli versem címe:

„Az első hópehely”

BUDAPEST

Az idegen nyelvű prospektusokban azt írják róla,
hogy – a Duna Királynője –
ez talán mégiscsak túlzás,

inkább egy szerelmi műintézet
tulajdonosnőjéhez hasonlít.

Eleinte két nőnek indult: Pestnek és Budának,
de amikor eszébe jutott,
hogy akkor mindig két új kalapra
és két pár új harisnyára lesz szüksége,

üzleti szempontjai felülkerekedtek,
és egy nő lett belőle.

A családi állapotát kínos homály fedi,
mert annak ellenére, hogy hajadon,
már eddig is tizennégy egészséges
kerületnek adott életet,

és ami idegenforgalmi szempontból
a legkellemetlenebb –

mindegyik más apának a nevét viseli.

Jóakarói azt mondják róla, hogy özvegy
aki szobái bérbeadásából
tartja el magát és gyermekeit –

szegény özvegy: van vagy 1 000 000 albérlője
és hatósági felügyelet mellett,
egyéb üzletek lebonyolításával
– is foglalkozik.

Tulajdonképpen: bárnő, aki
éjszakai világításnál tetszik az idegeneknek,
de aki egyszer hajnaltájban
aszfaltszínű hálóréklijében látta –
az semmi hajlandóságot nem érez többé iránta.

Egyébként dolgozni sem szégyell és
ha hónap vége körül néha megszorul,
kiáll a Duna fölé, és a cigarettázástól
és éjszakázástól rekedt hangján:

– Gyere be, szép fiú – mondja
a Nagy Alföldnek.

LEGENDA PRÓZÁBAN

Isten hat nappal ezelőtt
rendelte meg

az eget és a földet.

A világmindenség lázas sietséggel
készítette el
– a postamunkát,
és szombat reggelre már le is szállította.

Isten
asztalára tette az egészet
és a csillogó színes csomagolópapírból
kicsomagolta – a valóságot.
A csomagolópapírt pedig rögtön eldobta.

Néhány pillanattal ezután
egy angyal jött lélekszakadva:

– Uram, elvesztettél valamit – mondta,
és felmutatta a színes csomagolópapírt.

Az Úr meglepetten nézett rá.

– Ugyan, szólt, és láthatatlan ujjával
a földre mutatott,
– de hiszen ez a valóság, ez a lényeg –
– amit te tartsz a kezében, az – semmi –
csak csillogás, színes dísz, külsőség!

Az angyal kétségbeesetten hallgatott.
Aztán áttörték némaságát
– a lázadó szavak.

– Lehetséges lenne, hogy a csillogás – a semmi –
és a szürke valóság a lényeg?

De hisz akkor nem érdemes élni!

Isten kissé elgondolkozott.

– Jól van, szólt szelíden:

– legyen neked – a valóság: a semmi
és a csillogás: a lényeg.

Az angyal már távozni akart.

– Hogy is hívnak, fiam, téged? – kérdezte az Úr.

Az angyal hálásan meghajolt

és bemutatkozott:

– Költő vagyok – szólt. Aztán eltávozott.

Az Úr elgondolkozva nézett utána.

– Szegény, gondolta – egészen biztos, hogy éhen hal.

Ez a gondolat nyugtalanná tette,

és ezért magához kéretett

minden csillagot,

és lelkükre kötötte a csillagoknak,

hogy vigyázzanak – a költőkre.

A csillagok meghallgatták az Úr parancsát

és azóta van,

olyan feltűnően jó viszony

– csillagok és a költők – között.

Ugyanis, ha a költők

– a csillagokra néznek

– nyomban elfelejtik az éhséget.

CSALÁDI ESEMÉNY

Pálmánk ma reggelre,
új ágat hajtott.

A ciklámenek
kíváncsian vették körül

az újszülöttet,

– nehéz éjszakánk volt –
mondta a kukoricalevél,

– bizony, bizony,
már sokszor arra gondoltam,
hogy minden rosszra fordul,
tette hozzá fontoskodva
– egy asparagus.

Most már azonban,
köszönjük szíves érdeklődését,
az anya és gyermeke
egyformán jól érzi magát,

milyen kicsi
és máris milyen zöld,

nemhiába, meglátszik rajta,
hogy milyen előkelő
családból származik.

Mert kérem:

anyai részről a családfáját
egész a Szaharáig
tudja visszavezetni –

tetszik tudni,
ott állnak azok a hatalmas
pálmafák,

amelyek közül,
emberi nyelvre átszámítva,
még a leghitványabb is –

legalább államtitkár.

– Szomszéd úr,
maga még nem hallotta?
pálmánknak ma éjjel
kisfia született!

És én, nem is tudom, hogy miért,
de olyan ideges vagyok...

– mondja, mit gondol?

nem kellene szólni
a házmesternek,
hogy ma egyáltalán
ne engedje porolni a lakókat

– még föl találják
ébreszteni –

a kicsikét.

MUKI

Ha éppen tudni akarjátok: találtuk,
nővérem hozta haza egy őszi este.

Feltettkalapú pillantással
jött be a szobába,
s ha módjában áll,
két hüvelykujját kétségtelenül beakasztja
mellénye hajlásába.

– Halló, boy – mondta szemével
mikor megpillantott,
– amerikai állampolgár vagyok,
szabad állam – szabad polgára –
– remélem megérted,
hogy mi a különbség köztünk?
tette hozzá vigyorogva
és fölényesen vakkantott egyet.

Később tudomásomra hozta azt is,
hogy nem sokat ad az előítéletekre
és amikor megkérdeztem tőle:

hogy – mi a véleménye a szobatisztaságról –
energikusan kijelentette,
hogy ez a pedigrés kiskutyák
– privilégiuma –

márpedig ő szigorúan demokrata.

Származását sohasem kutattuk.
Egy ismerősünk elmerengve jegyezte meg
vele kapcsolatban
 hogy milyen kifürkészhetetlenek
 lehetnek,
 a Kutya Gondviselés útjai –

s a genealógus, aki ősei felderítésére
vállalkozik,

családfa helyett – egy keresztrejtvényt –
kapna,
amelybe vízszintes és függőlegesként,
a világ összes kutyafajai
szerepelnek.

Egyáltalán nem volt válogatós
s fokhagymától a szőlőig, mindent megevett,
és ha jobb minőségű cigarettákat szívnék

ebéd után biztos ő is rágyújtott volna.

Újság és rádió nem érdekelték,
meggyőződéses pacifista volt;
s a háború utáni nemzedék gyermekeként

kutyának tartotta még – a macskát is.

Aztán egy napon, amikor belátta,
hogy a falatért kétlábra kell állni,

télvíz idején, ahogy jött, csöndben eltűnt;

én fekete ruhát vettem föl tiszteletére,
s a gyász jeléül

(kedvenc étele ez volt)

10 deka kolbászt ettem vacsorára.

s most újkori Vergiliusként from az újszerű époszt:

Kutyát és csontot éneklek és verselek kóbor kis ebről,
aki szabad akart és tudott lenni – egy rabszolga korban.

ELVESZETT GENERÁCIÓ

Mostanában sokat gondolkozom azon,
hogy miért vagyok én elveszett generáció?

valószínűleg azért,
mert míg a békevilágban
a fiatal emberek egyetlen vágya volt:
hogy nyugdíjas állásuk legyen

addig nekem a legmerészebb álmaim
közé tartozik –
egy halálos kimenetelű közlekedési
baleset.

Akkor végre én is karriert csinálnék,
s az anyámnak is lenne valami haszna belőlem,
az autó veszélyes üzem

egészen biztos kártérítést
kapna
és határozottan tudom, hogy
a politikusok beszámolóiban is szerepelnék –
„Végre sikerült megoldanunk –
az állástalan ifjúság kérdését”

félek azonban,
hogy ez az álmom sem teljesülhet,
mert még mindig,
túlságosan sok a fiatalember
– és kevés az autó –

Még nem tudom, de lehet, hogy holnap
valamelyik ismert reggeli lapban
közzéteszek egy apróhirdetést:

ÉLETEM ÉRTELME ELVESZETTI

1913 és '37 között.
Kérem a becsületes megtalálót,
hogy tartsa az egész dolgot titokban,
mert még valaki feljelenti, hogy
lakásában kémeket rejteget:

aki, ha egyszer Isten elé kerül, mindent elárul
arról, amit látott és tapasztalt,

odalent a Földön.

BÉKE

Tra-raa, Tra-raa, Tra-raa
szóltak a trombiták,
a rádiók és megafonok üvöltöttek,
a falragaszok hirdették:
az emberek nem mondták többé
egymásnak Good Morning, Bon jour,
Heil Hitler, Evviva Mussolini,
és nem emelték fel
üdvözlésre a karjukat,
hanem lecsüggedt fejjel
mormolták az újfajta köszöntést –

ÁLTALÁNOS MOZGÓSÍTÁS!

És a pásztorok eljöttek a hegyekről
és bevonultak,
a halászok a folyamok partjairól
és bevonultak,
a vadászok az erdők mélyéről
és bevonultak,
nyomukban az erdőn és mezőn
felszabadult zsoltosma szállt:

BÉKE, BÉKE, BÉKE – énekelték a madarak,
ujjongtak a vadak és a halak –
végre béke költözött közénk!

Az emberek nem bántanak többé minket,
mert az emberek mostantól kezdve

egymásra vadásznak!

EXPEDÍCIÓ

Engem nem érdekel a Mount Everest
a Déli-sark titka vagy
a Góbi sivatag,
számomra az egyetlen és igazán
ismeretlen terület:

– Te – vagy.

Más nők arcán a rúzs,
testén a selyemruha,
kezén a manikűr
olyan – mint az Idegenforgalmi Tanács
propaganda hadjárata,
mellyel magukhoz igyekszenek
édesgetni a turistát –

de Te hiányzol az idegeneknek szánt
látnivalók Baedekkeréből

– mert még nem vagy feltérképezve.

Kínai fal vesz körül,
mely a lényedből árad,
s míg a többihez
megfelelő expedíciós felszerelés:
egy autó, aranylánc vagy
tíz pengő,
Hozzád se út, se ösvény nem vezet
és csak
a szellem Varázsszőnyege segít.

Mellettem ülsz
és mégis rendkívül messze,
s a kezem, mely egyéb
expedíciós sikereiről olyan híres,
hogyan akár –
az Angol Királyi Földrajzi Társaság
tagja lehetne,

most ott tétovázik a tested mellett,
mint a sarkkutató,
akit először ígéz meg
– az ismeretlen tájék fölött
hidegen sugárzó –

Északi Fény.

SZÁZSZÁZALÉKOS VERS

Csak 5% benned a hangulat,

a szív, az érzés
vagy valami más 5%

a többi 95
kötelező bélyegilleték.

Morál kell, hogy
kicsendüljön belőled

(testvérek közt is 20%)

hogy keresztül csússzal
a cenzúrán:

fel kell áldozni még 45-t.

A szerkesztő úr,
aki elfogad,
megkívánja
a maga percentjét 20%

és a sajtóhibák is
kitesznek még mindig
vagy 10-t.

Így lesz belőled 100%-os
– hadirokkant, vers

vagy hősi halott.

PARLAMENTARIZMUS

Tegnap ismertelek meg:

ma már kormányválság van
a szívemben,
és Te vagy –

a designált miniszterelnök.

A jobboldal
tartózkodva fogadja a hírt:

mert ott van a pénztárcám,
de Te a baloldalra támaszkodol,

– mert tudod,
hogy a szívemet ott viselem.

A programod:

éppen olyan,
mint az elődödé volt –

te is azt ígéred,
– amit ő sem tartott meg;

de ha a költségvetésed is
hasonlít az övéhez –
akkor kénytelen vagyok bemondani

– az államszűkítőt.

VERS EGY SZABAD VERSHEZ

Sokszor úgy szégyenkezem miattad,
hogy nincsen benned semmi hangulat,
mert más költők oly szép verseket írnak
és te olyan csúnya vagy, kisfiam.

Gonosz képek buggyannak soraidból:
gúnyos szavak, néhol tendencia.
És magad is olyan nevetlen vagy,
mint ki anya nélkül szült – az apád.

Lásd! más költő valamennyi verse
a társaságban rendjén viselkedik,
s nagymamát éppúgy szórakoztatja,
mint az ártatlan házikisasszonyt.

De te fiam – legényéletet élsz,
még szerencse, hogy semlegesnemű vagy.
Ha lány volnál, biztos romlott lennél
és megszülnéd: a törvénytelen verset.

Ó – nem szidás ez, hisz te még tán rám is
kezet emelnél, mit sem törődve azzal,
hogy nem leszel hosszú életű ezen a földön,
mint más költők jól nevelt versei.

De megértlek hisz neked sohasem volt gyerekszobád
mert nagykorúnak születted, fiam,
s míg más versek kis sípokon tutultak,
– rímjáték – helyett veled az élet – játszott.

És nekem mindegy, hogy mit mondanak rólad
ha bántanak, én mindig mögötted állok.
Hisz kénytelen voltalak elvetélni,

mert kétségeimnek sok volt – kilenc hónap.

PORTÖRLŐ

Mint a portörölő,

amelyet hatósági tilalom ellenére,
ráznak ki,
az utcai ablakon:

olyan szemtelenül,
lógok bele a világűrbe.

Valaki fogva tart a galléromnál,
és én meglehetősen ficáncolódom,

de nem túlságosan,

mert akkor kiszabadulnék
a kezei közül,
lezuhannék, mint egy hulló csillag
és egy bizonyos ponton –

tudom,
hogy nagyon megütném magamat.

Inkább békében maradok,
és szívom a pompás levegőt;

s ha látom, hogy egy csillag
nincs megmosdatva,
vagy reggel nagyon álmos
egy iskolás gyerek,
hát oda megyek –

és kitörölöm a szemüket.

Tulajdonképpen csak egy rongy vagyok,
amellyel, ha végigtörölöd
a tárgyakat:

mindjárt tisztán ragyognak –

vagy mit gondolsz, nem férne már rá
az emberiségre

egy kis nagytakarítás?

ÍRÓGÉP

a költő, aki most megszólal
1913-as típusú, hordozható,
elég jókarban van még

és nesztelenül ontja magából
a sorokat – közgazdasági
és gyereklapok számára,

amint látjuk, aránylag
új modell,
a nagy betűt azonban
már nem lehet leütni rajta

pont és felkiáltójel nélkül,
meggyőződése ellenére,
kénytelen
csupa kisbetűs dolgot írni

ha vörös szalagot
tesznek bele
vörösén
ha feketét, feketén ír,

de néha éjszakánként
amikor se papír, se szalag
nincsen benne
láthatatlan

kísérteties sorokon kopog

ilyenkor a szomszédok
dühösen tiltakoznak
az éjszakai csendháborítás
ellen

de egy lány, aki
szerelmes belé
azt mondja róla,

hogyan verseket ír.

VILÁGTÖRTÉNELEM

Csecsemőkoromban diktátor voltam,
(ha bögtém,
nem tudott tőlem aludni
senki sem)

később már adtam
az öcsémnek
a csokoládéból:

ami határozottan az alkotmány jele.
Az iskolában
mindennap verekedtünk.

(Köztársaság. Isteni népjogok.)
s amikor változni kezdett a hangom:

tombolt bennem az anarchia.

Azóta több forradalmat
átéltem:

a saját illúzióim lefejeztek –

és most
itt állok
államforma nélkül:

úgy,
mint egykor –

a történelem előtti
ember.

VÉRSZERZŐDÉS

A vérszerződés én vagyok!

Apám kötötte meg anyámmal
s erősebb
ez a szövetség:

mint minden
Ó – és Új – Szövetség

Anyám vére
volt

– a tinta,

Isten ütött
rája

pecsétet
(nehéz szülést,
verejtéket)

s Apám volt,
ki

– aláírta.

A testem ez
a furcsa okmány,

de jaj mi lenne,
hogyha
- egyszer:

szétszakítanám.

EMBER

Ember vagyok,
vagy ha úgy tetszik

a világmindenség
zárókönyvi kimutatásának
deficitje.

Tizenkét pár bordám van,
Ezzel nemigen törődöm,
de a tizenharmadiknak
hiányzik a fele
– és ez gondolkodóba ejt.

Mi hát az ember?

testvéreim: proletárok,
és féltestvéreim: kapitalisták,

szobakonyhás tömeglakása
a szenvedésnek,
amelyet elfelejtettek
tökéletességgel kitapétázni –

és amióta
mint hibás árut
a természet harmóniájából
kiselejtezték:

minden hó elsején
felmond a háziúrnak

és minden tizenötödikén
visszamarad.

MUNKANÉLKÜLI VERSE

Választott bírám – az óra, amely a falon lóg,
a gobelin-kép és a hamutartó,
összegyűltek, hogy ítéljenek az ügyem felett.

– Esküdt uraim – mondtam, és mélyen meghajoltam
a könyvespolc felé, ahol esküdteim:

Renan, Mereskovszkij és Mikszáth művei
ültek vászonkötésben –

azzal vádolnak, hogy bár nagykorú vagyok
még sohasem kerestem meg
– a kenyérrevalót!

Fájdalom, a vád, amelyet ellenem felhoztak,
sajnos igaz, sőt még azt is be kell vallanom,
hogy kifejezetten könnyelmű életet élek:

a pulzusom percenként hatvanhatot üt,
és így ha ebből hatot levonnék,
zsebórámon még másodpercmutatóra
sem lenne szükségem

de én – még ezzel sem fárasztom magam.

– És csalódni méltóztatnak – folytattam felhevülve –
ha azt hiszik, hogy órám van talán.
Ó, már régen zálogba tettem, de különben is
nyugodtan megmondhatom, hogy engem még
az aranyórák sem érdekelnek,
– hiszen közismert, hogy a napot lopom.

Választott bírám összenéztek, és az esküdtek is
tanácstalanok voltak – vászonkötésben,

és akkor a falióra megszólalt:
tik-tak,
ki vagy te tulajdonképpen,
tik-tak,
vádolt, vádló vagy
a vád.

KARONFOGVA

Mostanában
karonfogva járok
saját magammal.

Az emberek
kíváncsian néznek
erre a titokzatos párra

és nem tudják,

hogy vajon
kitartott-e a nő
vagy selyemfiú
a férfi?

Én azokkal a nőkkel szemezek,
akiknek

férfiszemük van,

társam azokat
a férfiakat nézi,

akik nőiesen tudnak nézni.

És így megyünk
a csődbe ment üzletek
és a körúti
vásárló alkalmak között –

és arról álmodunk,

hogy egyszer
minden ember

– két ember volt:

egy nő
meg egy férfi.

EGYES SZÁM ELSŐ SZEMÉLYBEN

Mintha box-meccsen volnék,
páholyból nézem saját magamat,
hogyan küzd bennem az egyén

– a kollektív gondolatokkal –

Az első menet
döntetlenül végződött:

fiatal voltam, és azt hittem,
hogy a sok –
több az egynél,
de a tömegben elveszett

az igazság és
azt mondom
– nekem most már elég!

Én megtagadom azt a bamba csordát,
– mely magát mások ösztönére bízta –

mert sohasem láttam
együtt még kétezer embert,
mert ha kétezren voltak valahol

már nem voltak többé emberek.

– Feszítsd meg őt – mindig ezt kiáltják
és megfeszítik mindig – az igazit,
vagy keseregnek a keresztfa tövében

hogyan nem láthatták e ritka látványt.

Én: – egyes szám első személyben látok,
ezentúl s örökké minden embert,
mert ki szenved,
s nyomorult a földön –

mindig magányos s mindig egyedül van.

Én: – egyes szám első személyben látok,
ezentúl és örökké minden embert

és nem vagyok testvére 100 000-nek
csak 1-nek,

annak – aki rászorul.

UTAZÁS

A testem csak III. osztályú
és rangrejtve utazik benne – a lélek.

Ki tudja? – tán király egy más világban,
vagy titkos futár,
kit Isten különös rendeléssel küld:

születésemtől – a halálomig.

Testem láthatatlan vágányokon rohan,
szemem előtt elsuhanak a tájak,
új arcok bukkannak föl,
régiek tűnnek el emlékezetemben

és lassankint már fárasztani kezd
– az utazás.

Néha leszálllok,
Anyámra vagy egy lányra nézek –

és aztán a rázós fapadon,
– egy szál virággal, minden poggyászm ez –
utazik velem tovább – a lélek.

A testem csak III. osztályú,
rangrejtve utazik benne a lélek –

és egyszer majd
az ujjaim közül,
tudom, hogy tétován kiperdül
– folytatásos útiregényem:

az élet.

TANULMÁNYÚT

Az ember mindennap találkozik
valami újjal,
amiről azt hiszi:

 hogy senki soha
nem élte még át – előtte,

és aztán egy regény kerül
a kezébe,
vagy valaki panaszkodik,

 és egy pillanat alatt
felrémlik benne:

 hogy ami neki új volt,
az mindenkinél – ugyanaz.

 Ilyenkor úgy érzi –

mintha tanulmányúton volna,
amelyen egyszer minden ember
részt vesz,

 és amerre mennek,
a Nagy Idegenvezető magyaráz,

hol jobbra, hol balra
mutatva ki kezével:

ez – a szerelem itt
az – a lemondás,
amaz pedig ott –

a számárköhögés.

KÉPTÁR

Nyilvános képtár a lelkem,
de van benne
egy különterem,
ahová
rajtam kívül

az idegeneknek
szigorúan tilos – a bemenet.

A többi terembe
bárki beakaszthatja a képét,

nem tudom ellenőrizni,
hogyan hamisított
vagy az eredeti? –

de idebent

csend van és áhítat
és néhány rézkarc,

a halott apámról
az anyámról,
és rólad

úgy – ahogy én látlak benneteket

a szívem után – szabadon.

BUDAPESTI HADOSZTÁLY

Mindössze emberek akartunk lenni,
és kötelező olvasmány leszünk –

és VIII.-ban történelemórán,
a tanár úr – majd magyaráz rólunk –
ahogy egy másik történelemtanár,
a középiskolai tanterv
alapján
egyszer nekünk beszélt

a gorlicei áttörésről.

„Gránátok hulltak, roham rohamra
jött ellenük, egyik a másik után,
s a zászlóaljából, mely ezer főből állt,
– életben még 20 sem maradt talán,
mégsem hátrált meg – fiúk,

a Budapesti hadosztály.”

– Most béke van – mondod kicsit ijedten,
és a moziban megvigasztalódsz,

de hidd el, hogy ez az arcvonal
már láthatatlan összetartozik.
Hiába hord egyik szemet a hátán,
a másik luxusautóban hiába ül,
gyárban, műhelyben és az irodában
hiába van lúdtalpad és savad,

a végzet: emberből – hőssé farag!

Most Pistának hívnak, esetleg Pálnak,
saját neved van, gondod s életed,
de lassankint már „fogalom” leszel –

sorsod: közös sír,
rangod: hősi halott,
és Pista helyett egyszer majd

a Budapesti hadosztálynak – neveznek.

Mindössze emberek akartunk lenni,
te író és ő kereskedőseged,

és most tollal vagy zacskóval kezében
nem érti meg közöttünk senki sem

hogy miért leszünk
– történelem?
és miért magyarázza majd a tanár úr
VIII.-ban történelemórán,
hogy egyenesen hősöknek születtünk

– kis testi hibával –

te meg én.

VÁLOGATÁS VÁNDOR LAJOS

CSOPORTKÉP (1938)

című kötetének korabeli kritikáiból

VÁNDOR LAJOS: CSOPORTKÉP

Mondanivalóit korszakunk szétmállásából, darabokra hullásából meríti, s úgy érzi, hogy azok oly kifejezők önmagukban is, hogy szükségtelen rímekért hadakoznia (*Vers egy szabad versehez*). Versei így kis kerekék és megkapóak, ha – nem is verstani szempontból: Dokumentumokban, továbbá rövid, fordultatos csattanókban fejezi ki magát. Ő is a szabadság után sóvárog, ő is úgy érzi, hogy csak bolyong e földi zavarban, ahol a kivezető utat még nem látja. Hasonlatait, képeit a mindennapi élet apró merkantil tényezőiből fűzi egymás mellé, amik fölötté közelállók és meglepőek. Olykor már tanító mesék leckéztető vesszejét suhogtatja, hogy az elibénk tartott tükörből könnyebben magunkra ismerhessünk:

BÉKE

*Tra-raa, Tra-raa, Tra-raa
szóltak a trombiták,
a rádiók és megafonok üvöltöttek,
a falragaszok hirdették:
az emberek nem mondták többé
egymásnak Good Morning, Bon jour,
Heil Hitler, Evviva Mussolini,
és nem emelték fel
üdvözlésre a karjukat,
hanem lecsüggedt fejjel
mormolták az újfajta köszöntést –*

ÁLTALÁNOS MOZGÓSÍTÁS!

*És a pásztorok eljöttek a hegyekről és bevonultak,
a halászok a folyamok partjairól és bevonultak,*

*a vadászok az erdők mélyéről és bevonultak,
nyomukban az erdőn és mezőn
felszabadult zsoltosma szállt:
BÉKE, BÉKE, BÉKE – énekelték a madarak,
ujjongtak a vadak és a halak –
végre béke költözött közénk!*

*Az emberek nem bántanak többé minket,
mert az emberek mostantól kezdve*

egymásra vadásznak!

Becski Andor

NÉPSZAVA, 1938. MÁRCIUS 6.

Költők a ma sodrában

Torzkép

Lesznek, akik megbotráncognak, lesznek, akik mosolyognak Vándor Lajos versein. De bizonyosan lesznek olyanok is, akik megértik és értékelik majd különös líráját, amellyel ma nagyon egyedül áll a meglehetősen lehiggadt és kialakult újabb magyar irodalomban. Vándor Lajos ugyanis meglepő verseket ír. Kicsit mintha nyakon öntené a régi és új tradíciókat, s ráadásul még ki is ölti rájuk a nyelvét. Nincsenek előtte tekintélyek, grimaszt vág mindenre. Aki azonban első pillanatra nem ijed el ettől a grimasztól, és belemélyed megfigyelésébe, az könnyen észreveheti ennek a fiatal költőnek érzékeny, érzelmes szívét. És észreveheti, hogy nem a céltalan „dada” folytatása, amit ír, hanem a fiatalság keserűségbe és gúnyba fojtott indulata, görbe tükör, amelyet odatart a társadalom elé: nesztek, nézzétek meg magatokat, ilyenek vagytok! Nem kímél senkit, nem kíméli önmagát sem. Kegyetlenül őszinte, és akinek van szeme hozzá, megláthatja azt is, hogy kegyetlenül igaz.

Vándor Lajos tehetséges költő. Lehet, hogy továbbfejleszti még azt az érdekes és bizarr hangot, amely most megjelent *Cso-*

portkép című, Cserépfalvi-kiadású verseskötetét jellemzi. Lehet, hogy más utakon fut be, hiszen fiatalember, ötletes és tele mondanivalóval. Lehet, hogy kötött verseket ír majd, szigorú, zárt formákban fejezi ki majd önmagát. Mindegy. Elvitathatatlan érdeme – és érdeme is marad –, hogy most hangot adott annak, ami ott él a mai fiatalokban, hangot adott a kegyetlen, az önmagával is leszámoló dühnek, megvetésnek, modornak egyrészt, másrészt a hamis, a képmutató, a rendet hazudó, rendetlen, torz világ iránt érzett utálatának, amelyhez megtalálta kifejezőformáját is, a torzképet. Versei nagyrészt ötletes, éles, kitűnő torzképek, telve a jobbra, szebbre, tökéletesebbre, igazabbra, embe-ribbre vágyódó költő fájdalmával.

Érdemes lesz figyelni ennek a kitűnő fiatal tehetségnek további útját.

Szélpál Árpád

PESTI NAPLÓ, 1938. JANUÁR 23.

VÁNDOR LAJOS: CSOPORTKÉP

E fiatal verseskötet címlapján öt kisfiú áll, zászlóval a kezében, s ez az öt kisfiú egy, egyetlenegy, aki nézi magát a négyes tükörben. Nemcsak a *Csoportkép, magamról* című verset illusztrálja ez a rajz, hanem nagyjából az egész verseskötetet, mert Vándor Lajos csaknem minden versében csoportképpé bontja a képet, amely önmagáról és a világról benne él. Az „én” felbomlik és széthull: személyazonossági igazolvány és statisztikai adat lesz belőle, a régi kis óvodista és írógép lesz belőle, harmadosztály és történelem lesz belőle, mert ez a fiatal költő már csak a civilizációhoz fordul képeiért és hasonlataiért. A szavakat – fényűket, zenéjüket, ízüket – eldobja; sorai szárazak, csaknem jelentésszerűek, de az értelem mégis líráivá lesz bennük, olyan lírává, amely szemérmesen és makacsul nem akar meztelenül megjelen-

ni a világ előtt. Keserű és elítélő, szorongó és fájdalmas líra ez, álruhás, majdnem egyenruhás líra, olyan szemérmes és olyan álarcos, hogy helyenként az ötlet gyanújába keveri a költőt, pedig ebben a dacos, száraz hangban több a költészet, mint igen sok, pusztán a szavak között lubickoló „tisztá lírában”. Igaz örömmel kell fogadni nagyon tehetséges verseit, amelyekben a sürgető közlés energiái feszülnek: a felelősség, a kétség, a tiltakozás és a fájdalom.

Bródy Lili

A TOLL, 1938. 1. ÉVF., 1. SZ.

VÁNDOR LAJOS: CSOPORTKÉP

Vándor Lajos, aki a húszévesek generációjához tartozik, egyike az új magyar líra legeredetibb hangú tehetségeinek. Ugyanolyan magányosan áll a kortársai között, mint annak idején Füst Milán állott. De míg Füst Milán a gátlásokkal teli kultúrember panaszait tolmácsolta, Vándor Lajos az alaposan kianalizált, majdnem gátlásmentes férfi mondanivalóinak ad hangot. Modern állatmeséje, például, a borjúpörkölt történetéről szól, a tavaszt pedig kapitalistának tünteti fel, aki megszerzi az Idő részvénytöbbségét. . . Lesznek, akiket ez a fiatal költő megbotránkoztat; lesznek, akiket mosolyra késztet. Ne törődjön velük! Haladjon a maga útján! A *Csoportkép* olyan írókat mutat be, akinek a féktelenkedéseit nem szabad megrendszabályozni.

Sós Endre

SZÍNHÁZI ÉLET, 1938. 2. ÉVF., 2. SZ.

Csoportkép című verseskötetben új és szeretetre méltó költő jelentkezett a karácsonyi könyvkiadásokban. Vándor Lajosnak hívják ezt a nagyon tehetséges poétát, aki szabad verselésű írá-

saiban egy dezilluzionált mai fiatalember sokrétű lelki életét tükrözi. Rövidesen kedvence lesz annak az olvasóközönségnek, amely nem gondosan fésült verseket, hanem lelket keres az írásban.

Kálmán Jenő

KIS ÚJSÁG, 1938.

„CSOPORTKÉP”

Dr. Vándor Lajos *Csoportkép* című verseskötete érdekes, különös, modern költőt ismertet meg, aki a szabad verselés barátja, de ezen a téren igen kitűnő eredményeket ér el. Verseinek tárgykörét a mai életből veszi. A budapesti író sok kitűnő nagyvárosi képet vet papírra új könyvében. Egyikük így szól:

UTAZÁS

*A testem csak III. osztályú
és rangrejtve utazik benne – a lélek.*

*Ki tudja? – tán király egy más világban,
vagy titkos futár,
kit Isten különös rendeléssel küld:*

születésemtől – a halálomig.

*Testem láthatatlan vágányokon rohan,
szemem előtt elsuhannak a tájak,
új arcok bukkannak föl,
régiek tűnnek el emlékezetemben*

*és lassankint már fárasztani kezd
– az utazás.*

*Néha leszállok,
Anyámra vagy egy lányra nézek –*

*és aztán rázócs fapadon
– egy szál virággal, minden poggyásom ez –
utazik velem tovább – a lélek.*

*A testem csak III. osztályú,
rangrejtve utazik benne a lélek –*

*és egyszer majd
az ujjaim közül,
tudom, hogy tétován kiperdül
– folytatásos útiregényem:
az élet.*

MAGYAR HÍRLAP, 1938. FEBRUÁR

Csoportkép címmel adta ki új verseit Vándor Lajos, aki egyike a modern líra legeredetibb hangú tehetségeinek. Ugyanolyan magányosan áll kortársai között, mint annak idején Füst Milán állott. De míg Füst Milán a gátlásokkal teli kultúremler panaszait tolmácsolta, Vándor Lajos a kianalizált, szinte gátlásmentes férfi mondanivalóinak ad hangot. Modern *Állatmeséje*, például, a borjúpörkölt történetéről szól, a tavaszt pedig kapitalistának tünteti fel, aki megszerzi az Idő részvénytöbbségét.

Sós Endre

LITERATÚRA, 1938. FEBRUÁR 15.

Vándor Lajos (*Csoportkép*. Cserépfalvi-kiadás) üdítően új hangot jelent: kamaszosan friss szemtelenség, merészség csillog vidáman hetyke verseiből. Talán Erich Kästnerrel tarthat némi

rokonságot, de más, mint a német poéta. Van benne valami a jellegzetesen pesti humorból. Csupa ötlet és eredetiség. Felpezsdíti a fáradt lelket, és kacagtat, miközben gyilkosan odamondogat. Pompás fickó – mondja az ember önkéntelenül és elragadtatással, amikor szatirikus versben írott krokijait olvassa. „Mint a portörölő, amelyet hatósági tilalom ellenére ráznak ki az ablakon: olyan szemtelenül lógok bele a világűrbe” – mondja többek közt önmagáról, és amikor azt kutatja: „mi hát az ember?”, így felel magának: „szobakonyhás tömeglakása a szenvedésnek, amelyet elfelejtettek kitapétázni – és amióta, mint hibás árut, a természet harmóniájából kiselejtezték: minden hó elsején felmond a háziúrnak, és minden tizenötödikén visszamarad. . .” – Hauswirth Magda kitűnő címlapja díszíti az ízléses kiállítású kötetet.

Rónay Mária

MÚLT ÉS JÖVŐ, 1938. JANUÁR

Vándor Lajos – a legeredetibb lírikus. A *Csoportkép* versei külön hangot jelentenek a mai nemzedék koncertjében. Füst Milán volt ilyen magányos költő a *Nyugat* korszakában. Vándor Lajos egyik erőssége – a szatíra. Ritka adomány. Ritka isteni kegy. *Legenda prózában*, *Állatmese*, *Expedíció* című versei bármely magyar antológiában helyet foglalhatnak. Ha kicsit enged nyereségéből, ha kicsit megfélemezi ficáncoló kedvét, Vándor Lajos komoly értéke lesz az új magyar lírának.

NAPKELET, 1938. 3. SZÁM

VÁNDOR LAJOS: CSOPORTKÉP

Versek

Vándor Lajosnak sem őse, sem társa nincs a magyar irodalomban. Költő minden bizonnyal, vérbeli lírikus, akinek minden sora, minden költői lélegzetvétele merő eretnekség, merő lázadás a költészet megszokott törvényei ellen. De meg lehet kérdezni: lázadás-e a költészet szelleme ellen? Költő-e az, aki a szabad vers szabályait sem tartja be, aki pamfletet és morális paródiát ír a szokott költői témák helyett, aki ezt a világot, melyben élünk, nyersen és a maga nevetségességében mutatja be? Sem őse, sem társa nincs a magyar költők között, hangja ismeretlen és különös hang, néha meghökkent modorosságával, nagy hangjával, herezisének szemtelenségével – és mégis ismerős, mégis lekötő, mégis első sorától az utolsóig mélyen rokonszenves minden megnyilvánulásában. Ezek a programversek szellemes karikatúrák, az öngúny szimpatikus felkiáltásaival és egy szmokingos Savonarola furcsa, izgalmas pátozával, mindig megragadnak őszinte költőiességgükkel, mindig megbecsülésre késztetnek. Ha idegen rokonait keressük ennek a költői hangnak, akkor Ringelnatzra és Morgensternre kell gondolni. Ringelnatz hallatlanul bő humorára és Morgenstern játékos ötleteire és őszinte költőiségére. Kettejük társaságában Vándor Lajos versei már nemcsak kuriózumok, nemcsak nyelvöltögetések, hanem komoly költői megnyilvánulások – valami, aminek bakugrásai mögött hiteles költői vérmérséklet áll, aki nem azért ilyen, mert nem tud más lenni, hanem azért, mert átélt programot követ. Megáll ezen a ponton a fiatal költő? Semmi esetre sem, követi Morgenstern útját, aki az „akasztófadalok” után elérkezett a „Mensch Wanderer” külsőségeiben is komoly lírájáig. Hogy Vándor ezt is tudja, kötetének nem egy szép verse – köztük a finom Képtár – bizonyítja.

Thurzó Gábor

Egy költő élt itt közöttetek

*Hátrahagyott költemények
(1939–1944)*

FÉRFIKOR

Idáig minden nő
a kedvesem volt,
ha tetteleg nem is –

legalább gondolatban,

de most már férfi vagyok
dolgoznom kell
és nem érek rá –
annyit ábrándozni.

Pedig milyen érdekes volt,

néha hónapokig
nem hált velem
asszony

és én kisfiútestemen
percek alatt mégis
nemzedékek szerelmi gyönyörűségeit
éltem keresztül.

Most már nincsenek többé
ábrándjaim,

hanem havi bérletjegyem van
egy kis alacsony
földszintes házba – amelynek

társadalmi osztályonkint
változik az elnevezése.

És most már

úrilányokkal
sőt
tisztességes asszonyokkal
is találkozom –

de ezekre nagyon kell
vigyázni –

mert könnyen gyerektartást
fizethet az ember.

KEGYELET

Én minden nőt meggyászolok
aki él és nem az enyém:

mert számomra halott.

Hosszú fekete gyászfátyolt
kötök vágyaimra
és az érzékszerveimet
haladéktalanul értesítem
a csapásról.

Büntetésből:

többé nem álmodom róluk,
s minthogy
tetten értem őket valaki mással,

haladéktalanul megindítom
a válópert,

– a fantáziám – ellen.

EMLÉKTÁBLA

Még sohasem volt
egy kétszoba komfortos nő
az életemben:

mindig más volt,
a férj vagy a barát,
és én –

mindig csak albérlő voltam.

Igaz ugyan, hogy nem voltak
házbérgondjaím,
s mialatt mások fizettek
a gőzfűtésért,

az engem melegített –

de míg a többi férfiak
óvatos előrelátással
helyezték el
szerelmi takarékbetéteiket
a fajfenntartás folyószámláján,

én úgy éreztem,
hogy hatásági akció vagyok
a nők szexuális nyomorának
leküzdésére.

Éppen ezért
szeretnék minden nőre
aki valaha az enyém volt –

egy emléktáblát elhelyezni –

mert szerintem
sokkal természetesebb lenne,
ha a házak fala helyett

a nők testén jeleznék

a költők tartózkodási helyét
és idejét.

EGY KÖLTŐ ÉL ITT KÖZÖTTETEK

„Egy költő él itt közöttetek...” mondom magamban,
valahányszor megyek föl a második emeletre,

de a vici rám se néz,
a kis szemtelen cselédlány
egyenesen a fejemre szórja a szemetet
a harmadik emeletről,
a házmester pedig úgy tesz,
mintha nem venné észre, hogy arra megyek
és véletlenül hangosan magyarázza
– a szomszédunknak,

hogy már 5 kapupénzzel adósa vagyok.

Határozottan szégyenlem magam,
hiszen már két könyvem jelent meg,
nagyon szép kritikákat írtak rólam,
a rádióban is szoktam szerepelni,
de úgy látszik, hogy a költészet
– még mindig nem elég rendes foglalkozás
ezen a környéken.

Persze az ablakpucolónak,
a vici mindig előre köszön,

a sarki fűszeresről nem is beszélve,
aki ugyancsak a mi házunkban lakik,
(amely tény miatt házunkat
előbb-utóbb műemléknek fogják nyilvánítani)

„Egy költő lakik itt közöttetek . . .” mormolom,
hát kétségbeesetten,

hogy legalább önmagam előtt
legyen valami tekintélyem,
sajnos azonban nem megy:

házunk a Józsefvárosban van,

ahol az emberek vers helyett
takarékbetéteket olvasnak,
és már vasárnap sem hordják

– a nagyképűséget.

INTERJÚ

Egészen szabad vers

Tulajdonképpen úgyse fogja elhinni senki,

délután, amikor Vándor Lajos hazament
azzal fogadta az édesanyja

negyvenhét éves,
fájnak a lábai
hogy az ebédlőben
valaki vár rá.

a fentnevezett szónélkül letette a kabátját
négy évvel ezelőtt
vették a Rákóczi úton,
a kereskedő először 156
pengőt mondott,
de aztán odaadta százért,
és bement a fürdőszobába.

Kezet mosott a fürdőkád fölött
a háziúr tavasszal hozatta
újonnan, mert már
tizenkilenc év óta laknak
a házban és rendes lakók
megtörülközött és benyitott az ebédlőbe.

Jó napot kívánok, mondta udvarias hangon,
– Vándor Lajos vagyok,

egy pillanatnyi szünet következett
Il pleut il pleut bergère
énekelte öccse
az előszobában
aztán az ismeretlen megszólalt:

Örvendek – mondta röviden – ISTEN.

Vándor Lajos tudta, hogy mi a háború,
az apja négy évig volt a fronton
az egyik nagybátyját pedig
akit egy román előőrs elcsípett
tizennyolc darabba vágták
de az is lehet hogy
tizenkilencbe

és különben is volt már néhány élménye,
nem vesztette el hát
az önuralmát.

Egy pillanatig először mégis tétovázott,
de aztán fölébredt benne a riporter,
gyereklapokba írt meséket
és heti folyóiratokba
színes riportokat csinált
a fiókjába nyúlt, papírt vett ki
és előkotorta ceruzáját.

INTERJÚT AKAR, mondta mosolyogva az ISTEN,
AZ EMBEREKNEK ÁLTALÁBAN UNALMAS KÉRDÉSEIK VANNAK,
REMÉLEM, EGYETLEN KÉRDÉST SEM FOG MIÉRTTEL KEZDENI,
ÉS KÜLÖNBEN IS VAN NÉHÁNY KÉRDÉS, MELYRE
MAGASABB SZEMPONTBÓL NEM ÁLL MÓDOMBAN VÁLASZOLNI.

Uram, mondta csöndesen Vándor,
már nem vagyok kezdő riporter,
hogy
olyan kérdésekkel ostromoljam
miért élünk?
mi a cél?
honnan?
hová?
satöbbi...
mert ezek a dolgok nagyjából
úgy sem érdeklik az olvasót
s ha érdeklik is,
a cenzúrára való tekintettel
a szerkesztő úr úgyis kihúzná
különben is sokkal érdekesebb
kérdéseim vannak,
például

minek köszönhetjük a szerencsét.

EGY PÁR PILLANATTAL EZELŐTT, mondta, VALAMI DOLGOM
AKADT ÉS VÉLETLENÜL ELENGEDTEM AZ ŐSEMBER KEZÉT, S
MINTHOGY SZEGÉNY MAGÁVAL TEHETETLEN VOLT, MÁR ATTÓL
FÉLTEM, HOGY TÁN EL IS PUSZTULT.

Nem értem... hogy néhány pillanattal... ezelőtt
...az emberiség élete... csak ennyi volna...
hiszen a Föld korát pontos számítással
kétmilliárd évre teszik
a tudósok és a hindu bölcsészek szerint
is nagyjából ennyi.

EZ CSAK RELATÍV ÁLLÁSPONT válaszolta az ISTEN;
A FÖLD – AZ EMBER ÉLETÉHEZ KÉPEST,
VALÓBAN KÉTMILLIÁRD ÉVES...

Értem... teljesen értem... mondta Vándor
...és hogy tetszik, Uram, az ember
és amit alkotott?

KÉREM EZT NE ÍRJA MEG,
MAGÁNAK BIZALMASAN ELMONDHATOM, HOGY MÉGISCSAK
KÜLÖNÖS VALAMI, AMIT AZ ÚJSÁGOK ÖSSZEFIRKÁLNAK
AZ EMBERI AGY TEREMTŐ EREJÉRŐL,
HISZ AZ EMBER SEMMIT SEM TALÁLT FEL, CSAK
RÁJÖTT ARRA: AMI ÖRÖKKÖN MEGVOLT.

ÚJAT SOHASEM ALKOTOTT,
MINDIG CSAK FUTAMOKAT JÁTSZIK, AZ ÉN
VÉGTELEN SKÁLÁIMRÓL KOTTÁT MÁSOL
– S ÚGY ZONGORÁZIK.

Uram, dadogta elszorult szívvel Vándor,
amit mond, az már *emberkáromlás*
ezek szerint hiábavaló minden és
Newton is csak a Nagy keresztretjvény
egyetlen sorát fejtette meg. . .

HELYESEN SZÓLT, hangzott szelíden
AZ EMBERI ÉSZ MINDEN DIADALA
CSUPÁNCSAK EGY – EGY SORÁT ALKOTJA
A MINDENSÉG VÉGTELEN MONOLÓGJÁNAK.

Uram, szólt Vándor Lajos reménykedve,
az első hajós már régen
megkerülte a Jó Reménység fokát
és büszkén gondolt arra,
hogy milyen hatalmas is –
az ember
nem hagyna itt nálam egy égi jelet
hogy az emberek elhiggyék nekem,
itt volt és így nyilatkozott!

Addigra azonban már senki sem volt a szobában,
és vacsorára rántottát
evett

Vándor Lajos,
az emberiség sajtófőnöke.

ISTEN pedig tőle egyenesen
Egy Csillagügyi-Konferenciára sietett,
hogy meghallgassa az Uranus panaszát,
akinek területi integritását fenyegeti
egy kóbor üstökös.

ÉLETRAJZ

Amikor apám
előzetes beleegyezésünk nélkül
váratlanul meghalt, minket május elsején
lakbér nélkül hagyva hátra –
azt hittem, hogy a Legnagyobb a háziúr.
De amikor az adóvégrehajtó
beteg anyám alól elvitte az ágyat,
rájöttem arra,
hogy az állam örködik a polgárai felett.
Ettől kezdve
nem hordtam többé féloldalt csapva a kalapom,
mert gyötrően foglalkoztatott az a gondolat
hogy mi jut akkor a másik féloldalra?
Minden reggel besóztam a könnyeimet,
és felszárítottam a harmatos réteket,
míg egyszer egy szép napon,
az egyik kötél táncos barátom
elvesztve a lelkiegyensúlyát,
vérmérgezésben meghalt.
Másnap azt olvastam
egy napilapban,
hogy a világgazdaság végre
megtalálta elvesztett egyensúlyát,
és én megsírártam a barátomat,
hogy nem tudott még egy napot várni.
Szememet a végtelenbe süllyesztettem,
mire kezelőorvosom
gyomorsüllyedést állapított meg.
Ekkor én,
kifordítottam vadonatúj egyéniségemet,

és a kabátgombokat a bőrömre varratva
elhatároztam,
hogy felhagyok minden logikus agyműködéssel.

Így is történt. És csakhamar egyetemi tanár lettem.

ÍGY HALT MEG A KÖLTŐ

Kosztolányi hideg aggyal feküdt már
a temetőben, mázsás rög alatt;
halott költőről írt verset az – élő,
aki – akkor még hátramaradt.

„Padmalyról” írt és „tetőről” versében,
melyet a holt – itthagzott s többé nem lát –
s lám, most tőle búcsúzott el halkan
a kopott, barna lépcsőházi korlát.

Mert nem maradt utána más semmi –
se nyugdíj, se bíborpárnán rendjel –
csak egy asszony és egy síró gyermek,
kik azt zokogták: ó ne, ne menj el!

De a versei azok itt maradtak!
Mint megannyi drága szent ikon,
melyet számon tart akkor is a lélek
– ha fel nem is jegyzi a lexikon.

És a könnyei is itt maradtak,
és minden fájdalma is itt maradt,
mert ahova mostan Ő elindul:

ott Írt és Irgalmat Isten ad!

Téli eső esett furcsa zajjal...
...nem volt üstökös az égen és nem dúlt orkán...
... aznap reggel – mégis – kórházi ágyon,
ahogy csak költők tudnak meghalni

Meghalt a költő: Somlyó Zoltán!

EMLÉKBESZÉD

Darwin Károly Róbert,
a fajok ökölvívó küzdelmeinek ringbírója,
(lakik, Down. Központi temető:)
született Shrewsbury-ben az Isten kegyelméből
és saját anyjától,
mint ez az emlécsök körében
általánosan szokás.
Már fiatal korában nagy szeretettel
fordult a természettudományok felé,
mert ő is észrevette azt,
amit mások igyekeztek letagadni.
Tanulmányai befejezése után,
sokat bolyongott a primitív népek között,

de később úgy találta,
hogy Londonban,
az úridivat ellenére is,
kitűnően szemlélhető
a létért való küzdelem,
és éppen ezért letelepedett
Angliában.

Afrikai emlékek kísértették,
amikor a szabad, bátor és hatalmas
gorillák rokonainak merte nevezni,
az angliai szénbányák
tüdőbajos páriáit,
úgyhogy ezt a tévedést,
melyet az egész Állatvilágban
még a birkák és igavonó barmok közt is
erős felzúdulás követett,
meg lehet bocsájtani neki.
Élete végén,
amikor már közeledni érezte
utolsó óráját,
minden szabad angol adófizető polgár jogán
meghalt.

A rendkívüli tény
az egész művelt világban
még tanainál is nagyobb feltűnést keltett és

az elhúnyt
annak rendje és módja szerint
beskatulyáztatott a halhatatlanok közé.

APÁTLAN, ANYÁTLAN ÁRVA VERS

Az anyád: tegnapi hangulat volt,
az apád: egy elmúlt pillanat

ha meg is szánlak
és fel is nevellek,
csak talált gyerek maradsz te, kisfiam.

Tán szégyenkeznem is kell még miattad –

ha egy bankár véletlenül megkérdi:
költő úr – mit csinált tegnap délben
tizenkettő és fél egy között,

mert én bevallom, hogy ezalatt
kilencezer dollárt kerestem.

Vagy mit szóljak, ha gyilkossággal vádol
egy hideg és szúrószemű ügyész,
és megkérdezi:

mit csinált Ön aznap,
tizenkettő és fél egy között.

Mit válaszoljak nekik majd, ha kérdik?
s mit válaszoljak ott fönt, ha megkérdik,
hogyan mit csináltam, odalent a földön.

Még nem biztos, de lehet,
hogyan azt mondom:

én odalent vér és gyűlölség közt éltem,
de nem voltam cinkosa semmi rossznak,
és emlékszem, írtam egyszer ott lent
egy apátlan, anyátlan árva verset

ez is igazolhat engem Teelőtted – Istenem.

És Isten majd e különös alibin,
egész biztos, hogy elmosolyodik,

s a legszebb verseimre:
a virágokra, mik a síromon fognak nyílni
néhány harmatcseppel még ott azonnal:
egy nyári hajnalon – előfizet.

CSAVARGÓ VERSE

Ha az útlevelemet kéred
felmutatok az útszéli fákra
hiszen tudja minden levél
hogy mi járatban vagyok én erre.

A jelszó: az is lehet hogy élünk
De inkább csak álom, rossz álom az egész

Ki vagyok? kérded, és ne tréfáljak,
mert menten keresztüllősz.

MINT EGY ELÁTKOZOTT EX-KIRÁLYFI

Mint egy elátkozott ex-királyfi,
ki most már ügynök az autó szakmában,
sosem tudok úgy újra megszületni,
hogy ne fájnék,
a vonagló anyámnak.

Sosem tudok úgy borotválkozni,
hogy ne nőne ki,
újra a szakállam,
s évek során kiszűkülve bőrömből,
visszanézek,
s mögöttem van
a holnap

És mint a borjú néz az új kapura,
amelyről nagyon jól tudja, hogy a régi,
úgy nézek én bele a tükörbe,

s lassan megyek a mézárszék felé.

KÖLTEMÉNY PRÓZÁBAN

Akkoriban nagyon szomorú voltam és a szívemben mázsás ólomvirágok nyíltak.

*

Akkoriban a pályaudvarok nagy várótermeiben jártam és vártam valakit hiába.

*

Vártam – pedig én is olyan induló vagyok, aki nem érkezik meg sohasem. . .

*

Szeretem elnézni az érkezőket, akiket nem láttam elindulni, és elnézni az indulókat, akiket nem láttam megérkezni.

*

Akkoriban a magányt szerettem és a lila őszirózsákat. . .

*

Nagy kopott bőrfotelokban ültem, és mellettem nagy-nagy acéltestekben zihált a lélek.

*

Én, az ember, lélek nélküli voltam!

*

És egyszer úgy történt, ahogy a mesékben szokás: az egyszeri kopott vándorlegény megpillantotta az álmok tündérasszonyát.

*

Úgy nézett, amint kinéz a lélek az asszonyszemből, ha látja gyermekét.

*

Úgy nézett – hogy bennem a bús lélek, mely a mellem mélyén ült fagyos csuhában, most felébredt az álomtalan varázsból.

*

Ő is csak ült és várt valakit hiába, egyedül ült, azért volt olyan árva.

*

S boldog voltam, hogy így néz rám a lelke, mert így nézett rám, azért voltam boldog.

*

Visszanézte, visszanézte lelkem, visszanéztem, úgy, ahogy csak mertem.

*

És besistergett vad rohanással kettőnk közé az irtózatos élet...

*

Emberek tódultak a keleti expresszből. Nanking, Omszk, Bucarest fiai özönlöttek el az üvegszarnokot. Zengett-zúgott a visszhang, zörgött a poggyászhordó:

„2-es..., 5-ös..., 16..., hallo...”

Itt vagyunk.

*

És mind a ketten meg voltunk zavarva, s mind a ketten, tudom, hiába vártunk.

*

És akkor újra felém, reám nézett, és újra ott ült szemében a lelke.

*

Elcsendesedett már a zúgó minden, és ő lassan elindult felém.

*

Úgy ment, ahogy üvegen szoktak járni; úgy ment, mint aki járni most tanul.

*

Én belőlem kizokogott a hála, s a szívemben csilingelt az öröm.

*

Egész közel – egész közel jött hozzám, s megsimította bátortalanul az arcom.

*

És aztán halkan-halkan felsikoltott, és megnyilott bársonyos szép ajka:

Megbocsájt, hogy így talán zavartam, de vak vagyok, elvezetne kérem?

*

S ha olykor megint egyedül járok, és megpillantok egy lila őszi-rózsát, a szemét látom, amellyel nem látott...

HÉT ÓRA HÚSZKOR

Hét óra húszkor robogott be az Orient expressz balról számítva a második vágányon.

Prüszkölő lokomotívja belefúrta magát az üvegtető alatti páras világításba, és a fűtő a fárasztó munkától megizzadt homlokát megtörölve azt mondta: Na végre.

Tudta, hogy felváltják, és boldogan nézett a váróterem felé, ahol fejkendő asszonya várta, a két gyerekével.

A kocsisor teste még utolsó kéjeset vonaglott a robogás közben érzett mámorító anyagtalanságtól, és a türelmetlen utasok idegesen dobálták le a csomagjaikat a hálókupék ablakain keresztül.

Hordárok rohantak, és az áruszállító kocsik acélzörgése hallatszott, és a csókok és az örömkialtások az élet messze zengő hangjait kürtölték bele az este szívébe.

Kilenc kocsiból áradt és sistergett a ma és az élet, de a kocsisor végén leplombált vagonban a tegnap fia feküdt: a halott.

Párizsból hozták haza, ahol szívészélhűdés érte, és annak ellenére, hogy kilenc világtőzsdén diktálta a tempót, most mereven feküdt az acélkoporsójában, amely felül üveglappal volt el látva.

Meredt szemekkel nézett a Hold optikailag eltorzult képére, amelynek a formáját a vastag lapú üvegtető szabálytalanul adta vissza, és így beszélt a koporsóban magához:

Hazajöttem, mert életem számlapján megállt az óramutató, és az időtlen idő órása, az Idő, azt mondta, elég. Ne tovább! Megnyugszom, legyen úgy, ahogy egy évvel ezelőtt a házi orvosom mondta, hogy a mai élettempómban egy évnél nem élhetek tovább. Legyen igaza a tudománynak, mert én most már mindenkinek meg akarom adni a magáét, de fájdalom, nem tehettem eleget a parancsnak, mert Minneapolisban két és

fél pontot zuhant a gabona, Londonban új Acél-Trust alakult, és Berlinben grafitrészevényeket kellett vásárolnom.

Ölében vitt az élet, és én az ő mellének izgató gyötrelmeit szív-
tam, s most itt vagyok, és meredten nézem, hogy mit csinál örök
útítársunk, a Hold.

Ezt mormolta magában, miközben a vonat Párizstól Bukarestig
vitte magával az élő, szerelmes, szenvedő, vonagló embereket,
akik nem is gondoltak arra, hogy minden vonat mögött ott
gubbaszt a tehetetlenség.

Hét óra harminc perckor a vonatvezető beadta jelentését az
állomásfőnöknek, aki miután átvette a szállítási-blankettát egy,
azaz egy halottról, bement a forgalmi irodába.

BOLDOGSÁG

Hét világrészen keresztül-kasul kutatva kerestelek.

Hallá változtam érted
és lemértem az óceánok mélységét
majd repülőgépre ülve
egy áruházban lemértem a saját magasságomat –
és amikor már azt hittem,
hogy soha nem foglak megtalálni,
rájöttem, hogy kint hagytalak az előszobában.

Bent a ház úrnője, aki után évekig sóvárogtam,
feltálalta a vacsorát és a testét,
és amikor eltávoztam tőle,
megint hiányoztál nekem.

Igyekeztem a közeledben maradni,
és úgy éreztem, hogy egyre távolodom,
s amikor távolodtam,
kénytelen voltam váltani egy átszálló-jegyet.

Ekkor egy félisteni ötlet alapján
határoztam, hogy filmszínész leszek
és barátságos arcot vágva a szovjetgazdálkodáshoz,
kifúrtam az Atlanti-óceán fenekét,
arra gondolva,
hogy egyszer csak fennakadsz,
sorsom lyukas szitáján.

A szitában ekkor megállt a víz,
és én elvesztve az okozati összefüggésemet
elolvastam a Kék Madár egyik felvágatlan példányát,
és rájöttem, amire már hosszú idő óta gyanakodtam,
hogy festi a haját.

EGYES SZÁM – TÖBBES SZEMÉLY

A gyorsvonat, amely elindult
s az utas,
aki lekészt róla,

az Idő, amely soha nem ér véget
s ami
az időt mutatja: az óra.

A sofőr, aki gázolt
s aki
meghalt – az áldozat,

örök, egyetlen téma
és
ezernyi új változat,

Leonidas, a hős
és
Ephialtes, az árulója;

egyszerre vagyok én
s a
magam alteregója.

R I P O R T

Miss Mabel Faithful a nevem,
és híres riporternő vagyok.
És átrepültem már a Himaláját,
s nyilatkoztak nekem a csillagok.

Csináltam én már riportot Hitlerrel,
a Duce interjút adott nekem,
a főszerkesztőm azt mondta ma reggel:
írjam meg, hogy mi a szerelem?

Először hát az utcalányt kérdeztem,
a szerelem – mondta ő – az lehet,
ha a Pali csak egyszer alszik nálam,
és a . . . hülye mégis kétszer fizet.

Aztán megkérdeztem a témáról,
Egy úrinőt, ki fürdőkádban volt,
a hölgy egy kissé elmerengve nézett
s arcára felvett egy blazírt mosolyt.

A szerelem: négy szoba, gőzfűtés, komfort,
ezüstróka, opera és bridgeparti,
s ami még szerelem ezeken kívül,
az uramnál azt jobban érti Karcsi.

Egy iskolás lány került most már sorra,
szegény rám nézett s nagyon szepegett:
– szerelem az, ha elméleti órán
a tanár úr megfogja a kezemet.

Ezek után elzarándokoltam
Veronába, hol Júlia sírja van:
És ő rögtön panaszkodni kezdett,
hogy Rómeóval minden hasztalan.

Tüze és csókja, bíz' már nem a régi,
nem ölel úgy, mint ezelőtt négyszáz évvel,
nem olyan forrón, nem olyan észtvesztőn,
nem oly mámorral és nem olyan hévvel.

- De Júlia – mondtam – hisz már csak por vagy!
- Csak por vagyok? – kérdezte hidegen.
- Legyen Rómeó akkor porszívógép

mert tudjad meg, hogy ez a szerelem.

SÁRGA FOLTTAL

Sárga folttal a mellükön
menekülnek a körúti fák.

Távolról még utolsót lobban
felgyújtott városuk lángja

a Nyár.

Egy pillanatra megáll, hátranéz
és kifújja magát az ijedt sereg.

Mindegyiknek rokona és ismerőse
hever holtan a réten s az erdőn.

Mégse szitkozódik egyik sem.
Lassú imától lesz nehéz a levegő

és egy halálra taposott őszi rózsa

megbocsájtja mindnyájunk bűneit.

SE HÓHÉR, SE MÁRTÍR

Ki vizet prédikál,
mért ne ihatna bort?

hiszen a hit,
nem ruhatári-szám,
amellyel az ember kénytelen
mindig

a saját elveit kiváltani.
Én például

se hóhér, se mártír
nem akarok lenni,

hogy más nevében öljek,
vagy meghaljak
a saját felelősségemre
és számomra
nincs más törvény,

csak a magamé,

s nem azért nem ölök,
mert a törvény tiltja,

én akkor sem fogok ölni,
ha majd

a törvény megengedi.

Szabad vagyok

sokkal szabadabb,
mint akit gúzsba köt
vallott hite

mert a lelkem
soha ki nem adtam

albérletbe

más ember hitének.

ÉS HA ELSZOMORÍT

És ha elszomorít néha Téged,
hogy mindig a többségnek van igaza,

gondolj csak arra, hogy már
az Ó-kor bölcs, házasodó istenei is
kisebbségben voltak

a szapora emberiséggel szemben.

Mert a Jóság és az Emberi Ész történetét
egyetlen könyvben meg lehetne írni,
de a gonoszság és az emberi butaság történetéhez
már könyvtárakra van szükség,

lásd, ezért van
olyan kevés igazán jó könyv a földön,

és ezért van
annyi közpénzen fölállított:

nyilvános könyvtár!

FÉLKARÚ GAVALLÉR

Madártávlatból nézem az életem

hiú erőlködés
mint
két kesztyű

egy félkarú gavallér kezében.

lassankint a szívem is olyan,
mint az itatóspapír

minden élményt felitat ugyan,
de minden
össze is folyik rajta

és így igazán nem tehetek arról,
hogy szürke szemem
szemaforként állandóan tilosat
mutat

mintha jelezné,
hogy életem vonata

nyílt pályán vesztegel.

VEZÉRCIKKTÉMA

Ki a nyomorról írsz s a szenvedésről
és fizetésed felmegy kétezerre,
és Krisztus lelkéből szmokingot csináltatva,
gomblukban hordod
a részvét Becsület Rendjét.

Ki Apostol vagy takarékbetéttel,
és könnyet ejtsz az éhezők felett,
s minthogy ez manapság a legolcsóbb,
imádkozol értük az Istenhez.

Kinek szavai csak üres rakéták,
melytől az ember éhesebb marad;
és szándéka csak rikító reklám
s alkalom egy új verseskötetre.

Ki mintakép vagy a középosztályban
és autón fogsz a Mennyországba menni,

Szerkesztő úr,
én csak annyit mondok:

mindegy, hogy az ember a sivatagban
hal meg szomjan, tíz lépésre egy kúttól,
vagy Budapesten szaladgál állás nélkül,
és éhen hal egy fűszerüzlet mellett.

ÁSATÁS

Mások aranyat ásnak
vagy petróleumért
fúrnak le a földre

én a lelkemben kutatok.

A külső rétegeket már áttörtem

rangom, ruhám és bőröm alatt
már a szívemnél vagyok,
mely mint a vulkán

minden percben kitörhet,
s egy napon mégis kialszik.

Járatlan úton megyek egyre tovább.
Gyémánthegyű fúró, az öntudat
már lét
és nemlét határán kopog,

de most is csak azt tudom,
amit tudtam,
hogy egyáltalán

semmit sem tudok.

Az áttörhetetlen réteg elé kerültem,
S a szél, amely a szárítókötélen
újszülöttek pelenkáit lobogtatja,

olyan, mint egy furcsa jeladás,

mellyel az élet, már a bölcsőnél
megadja magát

a halálnak.

TAVASZ ÉS FEGYVERSZÜNET

Én csak bomló
energia vagyok
és egyszer
a legkisebb pontnál
is kisebb leszek,

olyan kicsi,

amit már mikroszkóppal
sem látnak
az emberek.

És akkor majd
Végtelennek neveznek,

és tagja leszek
a Szférák-zenekarának,
s ha kedvünk támad,

éterrengés testvéreimmal
vidáman kóborlunk

szét az Úrben

és egyikünk se
gondol akkor majd
arra,
hogyan odalenn
a Földön ezalatt

tavasz lett, nyár, ősz
és fegyverszünet.

AZ ISMERETLEN KATONA SÍRJÁNÁL

Eljöttünk hozzád Ismeretlen Katona
a világháborúban Elesett Hősök
Utolsó sóhajai
Akik érdekeink védelmére
kartellbe tömörültünk
hogy megmondjuk neked
mi nem lettünk semmivé a levegőben
Eljöttünk hozzád
hogy megmondjuk
itt, fönt az emberek
már csak a Statisztikai Nyilvántartóban
gondolnak rátok
és emeletes obeliszkeket
építettek háborgó lelkiismeretükre
Eljöttünk hozzád hideg szám
20 000 000 hősi halott
akit úgy idéznek mint emlék
beszédben
mert akik a háborút csinálták
tudják azt
hogy húszmillió idegen mégiscsak
kevesebb
mint egy halott édesapa.
Eljöttünk hozzád
mi akik tudjuk
hogy egyenkint élte
át közöttetek a halál borzalmát
valamennyi

s csak a pohárköszöntőkben vagytok
közömbös húszmillió
Eljöttünk hozzád
a Világháborúban Elesett Hősök
Utolsó Sójajai
kik érdekeink védelmére
kartellbe tömörültünk
hogy megmondjuk neked
mi nem lettünk
semmire a levegőben
de a földet levegő helyett
már régen csak mérges
gázok veszik körül.

TEKNŐSBÉKA A PÁNCÉLJÁBÓL

Egy költő lelki-frakkban,
a léthez való üzemköltség nélkül
itt áll Európa közepén –

és annyi pénze sincs
hogy az élete kölcsönzési díját
visszafizethesse az anyjának.

Na, szép világ ez!
vagy Ön talán tud erre is,
valami bibliai idézetet?

– mi a véleménye egy Újabb Evangéliumról
mely az ember gyomrával is
foglalkozna egy keveset?

Egy költő lelki-frakkban
mely alól végtagjai s feje
éppúgy kilóg

mint a teknősbéka a páncéljából

itt áll és azon gondolkodik

hogy miért féltik annyira a lelkét
és miért nem törődnek inkább
a végtagjaival
hiszen ha a fejére nem is
de ezekre
még feltétlenül szükség lenne egyszer

háború esetén.

UTOLSÓ EMBER

Szerkesztő úr,
én írok most Önnek,
a földön a legutolsó ember,
mert rajtam kívül nincsen senki sem
csak tábornok és vezérigazgató,
itt mindenki vagy szociálista
vagy hitler-párti és barna inget hord
van ugyan még
egy-két érdekes típus: mondjuk
a munkanélküli s a háztulajdonos.

A legszomorúbb, hogy nincs nő mellettem,
vannak ugyan az utcasarkokon nőstények,
kik pénzért árulják
az ötperces kéjek lehetőségeit,
de asszony, aki tiszta tudna lenni,
már régen csak a múzeumban van.

Vannak ugyan sokan körülöttem,
de szavamat meg egyik sem érti
s ha azt mondom, hogy éhes vagyok
csámcsogva röhögnek a szemem közé.

Én mégis élek
s az utcai lövöldözésben,
pártállásra tekintet nélkül
bekötözöm mindenki sebét
és bekötözöm a magam sebeit is
melyeket egyformán kapok mindenfelől.

És elmerengek,
én, az utolsó ember,
és siratom a görög bölcseket,
hogy bölcsek voltak és nem állatok
mert hiába volt itt, minden, minden,
az eredmény úgysem lett volna más.

Elmerengek,
én, az utolsó ember,
aki holnap meg fog halni,
aki ha orosz halat evett hagymával
még akkor is a szépről álmodott.

Szerkesztő úr, kérem, ne haragudjon,
hogy megtartottam a magam gyászbeszédét
de a papok ezt pénzért csinálják
és nekem nem volt sohasem pénzem.

Szerkesztő úr, én holnap meghalok,
és velem együtt meghal a kultúra.
És holnapután már nem lesz ember a földön,
csak hitler-párti és kommunista.

AKIK HALKAN VISSZATÉRNEK

Ó, azoktól én nem félek,
Akik nagyon régen holtak.
Mert hisz akik velem együtt
Forrószívű élők voltak

Azok néha visszatérnek
Mintha őket hazavárnák.
Azok néha félbenhagyják
A maguk bús örök álmát.

Jönnek nagy ködös mezőkről
Titokzatos álmköpenyben.
Mintha sose éltek volna,
Úgy kacag velük a lelkem.

Úgy érzem, hogy még nem voltak,
És hogy talán sose lesznek.
Ők én vagyok – én ők voltam
Ó, nem érti senki ezt meg

Csak mi értjük, akik élők
És halott álomban vannak
Akik holtakkal beszélnek
Akik magukra maradnak.

Ha a holtak visszatérnek
Visszanézve sápadt arccal
Ó azoktól én nem félek
Hisz mind olyan némán nyargal.

És ők már mit sem tehetnek.

Hanem ha úgy zúg az élet,
Mint a déli forgalomban,
Akkor nagyon-nagyon félek.

LÉGMENTESEN TAPADHASSAK

A rövidszárú gyapjú fürdőtrikód
szeretnék lenni,
hogy légmentesen tapadhassak meztelen testedhez

és a csókálló rúzsod
szeretnék lenni,
hogy túléljem a többi férfiak csókjait.

Migréned szeretnék lenni,
hogy egyszer már én is meggyötörhesselek

és Bayer aspirin szeretnék lenni,
hogy megenyhítsem a fájdalmaidat.

PÁRTTAGOK

Az induláskor 5 tagból állt a párt
Jelszava ez volt: győzelmet vagy halált!

Öt tagból egyik volt az elnöke
Egy az alelnök – főtitkár is egy
Egy pénztáros és egy ellenőr
S mind a végső győzelemre megy

Később a pártnak 6 tagja lett
De tagsági díjat egy sem fizetett
inkább fixfizetést kapott
És megbeszélték ezt mind a párttagok.

Még később (mert késett a győzelem)
az elnök lemondott és az elnökhelyettes,
a főtitkár, pénztáros és ellenőr
Egymásután mind utána sietett

Minthogy győzelem helyett a halál
Lett sorsuk – szabódik a költő –
Vajon mit tehetek
Holnap egy régi újságot lemondok
És egy újra előfizetek.

Ha mint valóságos párttagon
Ez sem segít – hát csináltatok egy névjegyet
És gyöngybetűkkel ráírom szépen
Hogy nyaljátok ki a seggemet.

A KÖR NÉGYSZÖGGÉ LESZ ÉS VISZONT

Mint aki saját anyját megszülte

s így maga lett a Kezdet és a Vég
és most furcsán

mint saját nagyanyja
és unokája egy személyben
ül a négyszögletes asztal körül –

úgy üli körül a lelkemet:

Testem,

Múltam

Jelenem

és Jövőm.

Végtelenben lebegő skatulya ez,

melyből ha egyszer lelkem
kipottyan
zuhanni fog
s nem lesz több – támasztéka.

Így hát megértem:

születni annyit jelent,
mint megszülni,

Az Időt – magunk köré

és nincs halál csak végtelen kör
négyzöggé zárul körénk
– koporsó lesz,

s aztán újra végtelen körre tágul.

VÁLASZ – AZ AGITÁTORNAK

Minek vicsorítsam a fogamat,
hisz nem ijed meg tőle
senki sem

ábrándjaim már úgyis elkoptak

minek kopjon el,
a fogam is.

Hát nem mindegy,
ha egy mozdulattal intézek el
tízmillió miértet?

hisz ha egyenként
kérdzem el,

akkor sem kapok választ
egyre sem.

Hát nem mindegy minden?

a szó csak szó marad,
s ha nem tetszik,
beléd fojtják
a lelket,

s egy jobboldali hullája
éppoly szederjes,

mint a legvadabb baloldalié.

Hol itt az eszme? a cél? vagy értelem

az ember egyen, igyon,
mulasson jól,

s ha egy kicsit
ügyesen csinálja,

még elkerülheti

a szaporodást is.

ÖNKÉNTES SZÁMÚZETÉS

Se moziba, se színházba
nem járok
és nem vagyok előfizetője
a Rádiónak.

Nem olvasom a vezércikkeket
és a municiógyárak közgyűléseire
visszaküldöm
a meghívókat.

A munkanélküli segélyemből
nem adok a koldusoknak,
és már nem izgatnak

mások luxus-szeretői.

Hitler és a Távirati Iroda hírei
nem érdekelnek,
mert ami érdekelne
az nem érdekelhet

hát éljen a becsületes emberek
utolsó menedéke
az önkéntes száműzetés.

AZTÁN JÖTT HITLER

Körülbelül 15 éves voltam,
amikor megkaptam a betegséget
amit megkap
minden egészséges fiatalember:

szerettem volna megváltani
a szenvedő emberiséget.

Csak Isten tudja igazában,
hogy milyen magas volt

a lázam,

ha beteget vagy
egy öreg koldust láttam.

Aztán jött Hitler, és múltak az évek
a láz állandó hőmérsékletté lett
– és még mindig élek!

S ha mint lábadozó
az utcán járok

még messziről visszaintegetnek
a fiatal álmok
titkos jellel köszönnek a fák
és a virágok.

S amerre megyek
az öreg gázlámpák hálatelt szívvel
néznek föl az égre
és megköszönik
hogy annyi *színes* inges után

egy ember is elment mellettük
– végre.

TELEFON

23 európai állam
áramkörével léphetek érintkezésbe
bármely pillanatban,
– csak interurbánt kell kérnem
és akár Dél-Amerikával is
beszélhetek innen a szobámból,
megtudhatom a pontos időt, és
hogy milyen tárlatok vannak nyitva.

Mert ma beszerelték hozzánk a telefont.

A készülék még érintetlenül áll,
nem hívtam és engem sem hívott senki,
és most azon töprengek,
hogy kivel kezdjem a sort.

Felhívhatnám talán a Giza nénit,
holnap van a születésnapja
és úgysem tudok neki személyesen gratulálni,
vagy a szabómat,
hogy mikor küldi már haza a felöltőm,
amit tegnapra ígért?

Megtehetném, de mégsem teszem.
A készülék még néma, nincs benne áram,
és várok, valaki mást először...
valakit, aki több ezeknél...

mert nézd, te talán meg sem érted,
nekem ez a fekete masina
e pillanatban – tán csak hangulat –
az emberi kultúrát jelenti.

Megvan. Föl fogom hívni Mussolinit
vagy Edent és megmagyarázom nekik;

nézzék, Uraim, maguk mind a ketten
családos emberek,
nem úgy, mint Hitler.
Beszéljünk hát egyszer privátim,
úgy, mint apák, férjek és fiúk,
annál is inkább, mert
apákról, férjekről és fiúkról
van szó.

Én jól tudom, rengeteg jóakarát
van Önökben, csak egy kicsit merevek
a nemzetközi diplomácia szabályai,

helyezzék hát magukat kényelembe,

Eden úr, vegye le a keménygallérját
ha tetszik,
és Ön, Mussolini úr, engedje meg az
antant-szíjat egy kicsit a hasán, –
(bocsánat, a kifejezés talán nem megfelelő,
mert hiszen ha valaki olyan magasan áll
a többi fölött, mint Ön,
akkor annak talán már nincs is hasa.)

Beszéljük végre egyszer már ki magunkat,
Uraim, Önök talán nem is tudják,
hogyan ki vagyok?

megmondhatom:

körülbelül 150 000 000
katonai szolgálatokra fogatkozás nélkül
alkalmas európai fiatalember képviselője,

– ugyebár így most már megértetek.

Mert kérem, tessék elhinni nekem,
csak erről van szó,
hogy mint emberek beszélgessünk egymással,
Mister Eden, Signor Mussolini,
akkor egészen biztos,
nem fog előfordulni,
hogy közülünk valaki
először lőjön – a másik – gyermekére.
Hiszen az egy közönséges gyilkos lenne.

Ugyebár máris eredményt értünk el,
mert egy jóindulatú ember,
mindig meg tudja értetni magát a másikkal,
– ellentét – feltartóztathatatlan véres ellentét,
csak két egymásnak szegezett szuronyú
katona közt lehet
addig, amíg meg nem sebesültek

mert akkor aztán már
ők is emberek.

Ezt mondanám Mussolininek
vagy Edennek, ha egyszer én
– a kispolgár is beleszólhatnék a sorsba,
amit számomra készítenek.
De sajnos nem lehet.

A telefon még mozdulatlan áll,
s mert korunk szellemében akarok cselekedni

elsőnek föl hívom – a Lipótmezőt.

SÍRFELIRAT

Itt nyugszik a férfi,
aki tegezte az életet,
de az élet
nem merte visszategezni.

Látta a szenvedést és a nyomorúságot
és mikor úgy érezte,
hogyan ezen úgysem tud segíteni:

felrobbant benne az öntudat,
és ettől kezdve verseket írt.

Versei furcsák voltak,
mint a szíve,
amelyből konzervet készített

a közöny

és szomorúak, mint az Isten,
ki, mikor az emberek meggyalázták,
végül maga is elhitte

hogy ő is csak ember.

PERCEK

Az ujjamat

nagymutatóként a melledre fektetem,
és az éjszaka csöndjében
hallgatom,
hogy milyen titokzatosan ketyeg
szerelmünk csodaművű órája
a szíved.

Ó – mert, múlnak a percek,

és minden vércseppel,
ami a szívedre hull,
emberek hullnak le a földre,

s míg mi csókjainkkal
előre köszönünk az életnek,

más pulzusán már
udvariasan kopog

a halál.

¹ ¹
Zene prózára.
₂ ₄

Azok napja a festek
és én már lejátszottam rajta:
az életem legelső melodikát.

A páras futamok
már elerítették,
de amikor hazulról elmege, ok
gyakran eszembe, hogy

szerelemünk refraine-jét
dudolom.

Oh jól tudom: *

vagy márútt is zene
nikolcs' önkéledt hangraavart
évrant felém
sok idején amony,

de minxer ioleg
kontrapont helyett
jöttöm megint, -

- a te odaadásod - üteme.

Az ifjúságom hangversenye
már elmúlt!

s az nagyzenekarra int
vagyaimbol
~~te~~ kvartett lett.

fiám, leányom, te és az anyám;
és most a k. i. k. szimfonia helyett
(amelybe beleértettem
a többi nőket)

ort a dallamot vezényelem
alvof, a cipőd lassu mozgásával
ringatod az új születést.

ZENE PRÓZÁRA

Aeol hárfa a tested
és én már lejátszottam rajta:

az életem legszebb melódiáit.

A lázas futamok
már elcsitultak,
de amikor hazulról elmegyek
gyakran észreveszem,
hogymint
szerelmünk refraine-jét
dúdolom.

Oh jól tudom:
van másutt is zene
rikoltó önfeledt hangzavart
áraszt felém
sok idegen asszony,

de minden idegen
kontrapont helyett
jobban megejt, –

– a te odaadásod – üteme.

Az ifjúságom hangversenye
már elmúlt!

S a nagyzenekarra írt
vágyaimból
kvartett lett:

fiam, leányom, te és az anyám;

és most a XI.-ik szimfónia helyett
(amelybe lekottáztam
a többi nőket)

azt a dallamot vezényelem

ahogy a csípőd lassú mozgásával
ringatod az újszülöttedet.

Meseversek

*(A Péter-verseket
a költő a fiához írta)*

A LEGES-LEGFŐBB VILÁGBAJNOK

Hogy lehetnék világbajnok?
törte fejét Péter.
Hiszen most nincs Olimpiász,
se japán, se néger.

Egyszerre csak nagyot ütött
kicsi kobakjára,
no lám – hisz ez éppen olyan
mint az iskolába!

Csík Feri példáulul első
lett és egy nagy egyest
írtak oda neve mellé,
Yusáéhoz ketttest.

Tyuhaj – mondta örömében
nincsen itt baj semmi,
ilyen módon én is tudok:
világbajnok lenni.

Ha számtanból egyesem lesz,
beláthatja bárki,
hogy én leszek a számtanból:
a világbajnok – bácsi.

S ha pedig szín egyest kapok
a bizonyítványba,
az lesz az olimpiászok –
főolimpiásza.

Akkor majd mindenki kérdi:
hát ez milyen szerzet?
– hisz még az Owensnél is több
bajnokságot szerzett! –

Én pedig majd azt felelem:
– se japán, se néger!
S leges-legfőbb világbajnok –
én leszek:

A Péter.

KOCA PETI HORGÁSZIK

Koca Peti horgászni ment
egy szörnyű nagy bottal.
A bot végén spárga is volt
Finom vashoroggal.

Vitt magával, morzsát, legyet,
kukacot meg férget, –
soha senki nem látott ily
finom – halebédet.

A vízparton meglóbálta,
feje fölött botját,
de a horog beleakadt:
s lekapta kalapját.

Mondhatom, hogy Peti úrfi
haragudott szörnyen,
hogyne – ilyen szép kalapot
nem kapni egykönnyen.

Nagy mérgében még csak jobban
lendítette botját,
vigyázzatok! bizony mondom:
süllők, harcsák, potykák.

Hanem a nagy lendülettől,
dühös Koca Péter,
beleesett a folyóba:
pont ahol négy méter.

Nagy nehezen húzta csak ki,
kötéllel egy bácsi –
furcsa dolog – horgászni ment:
és öt halászták ki.

A TÉLI NAPSUGARAK

Verses mese

Régen történt, bizony régen, megmondhatom: nyáron furesa dolgot olvasott az én Gabi barátom.

Azt olvasta, hogy egy tudós – nem tudom a nevét, – össze tudja gyűjteni – a napsugarak hevét.

Mikor Gabi megfontolta, e szokatlan dolgot, egész nap csak fütyörészett s vidáman mosolygott. És ügyesen, úgy, hogy Anyu még észre sem vette, napsugarat engedett öt befőttes üvegbe.

Aztán szépen lekötötte, úgy mint Anyu szokta, s ettől kezdve nem is volt rá többé semmi gondja. De ti ebből nem értetek sokat – azt már látom: Mért csinálta Gabi ezt így? – hát megmagyarázom.

Anyu szegény, bizony beteg, hosszú évek óta. Szomorúságát nem űzi el tréfa vagy nóta. Különösen télen – mikor, jönnek a nagy ködök s nincs napsugár, Anyu szegény, nagyon sokat köhög.

Úgy gondolta a kis Gabi, ha télen nincs napfény! befőttes üvegbe gyűjtöm, s majd elteszem azt én. Ha aztán télen kibontom, egész biztos kérem – hogy Anyu rögtön meggyógyul, s vidám lesz, mint régen.

Úgy is történt, eljött a tél, hideg fagyok jártak. Bizony örült a kis Gabi a télikabátnak! Hanem egyszer, ahogy éppen, a járdáról lelép: lába előtt hever, egy kis, agyonfagyott veréb.

Az ártatlan kis madarat nagyon megsajnálta,
s haza vitte magával, a jó meleg szobába.
Kibontott a napsugaras üvegekből egyet:
hát láss csodát – a kis madár már megint lélegzett!

A kis veréb magához tért, bent a jó melegbe,
de Gabi azt hitte, hogy ezt a napsugár tette, –
és amikor egyszer Anyu, megint ágyának esett:
Gabi szépen kibontotta, mind a négy üveget.

Anyu persze nem is tudta, hogy ezt mire vélje?
de, hogy – mi a célja ezzel – Gabi elmesélte.
Anyu aztán meg is gyógyult, mert a legjobb recept:

ha valakit a kislia – ilyen nagyon szeret!

BIMBI SPORTNAPTÁRA

Tetszik tudni, – mondta Bimbi
– van egy találmányom:
nincsen ilyen okos dolog,
több a nagyvilágon.

Elsősorban majdnem olyan,
mint a régi naptár –
csak hogy itt nem állunk ám meg
minden egyes napnál.

Csak a hónap számít –
az se úgy mint eddig,
és a hónapok nevét a
sportokról nevezik.

Januárban sízni lehet,
neve hát Sí-hónap,
Február pedig tudjuk
jó a ródlizóknak:

Ródlí-havának nevezzük
ezentúl – és kérem:
Március is ismert lesz –
a Kiránduló – néven.

Április: a Futball-hava,
s Május helyett a naptár,
új nevet tüntet majd föl –
s ez lesz a: Kerékpár.

Kicsit furcsa ez még mostan,
de később megszokjuk,
s Június helyett már csak az
Úszás-havát mondjuk.

Július: a tenisz hónap
és majd Augusztusban
azt mondjuk, az Atlétika-hava
immár itt van.

Torna-hónap, lesz Szeptember
és a Vívás-hava,
mint Október szerepelt a
naptárban valaha.

November volt a Bokszt-hónap
s a December helyett,
Korcsolyázó-hónapot mond:
majd a sok-sok gyerek.

– S ha e naptár szerint fogunk,
– mondta Bimbi – élni,
egyikünknek sem kell majd
a betegségtől félni.

*Tördelékek
és befejezetlen versek*

AZ ÁLOM

Mindennapi kenyерünknek
letörte a felét
és aztán elhatározta,
hogy propaganda célokra
kibéreli az álmaikat is.

És másnap amikor a munkások
a gyárba mentek,
ezt olvasták a hirdető táblákon:

Ne tobzódjatok
fantáziadús álmaitokba!
Álmodjatok az Oxygen Művek R. T.
fő és melléktermékeiről.
Álmodjatok az oxigénről, hidrogénről,
nitrogénről és a szénmonoxidról.
Álmodjatok leányvállalatunk termékeiről
– a mustárgázzal és a chlorgázzal –
álmodjatok az oxidációról,
de feltétlenül az Oxygen Művekkel
kapcsolatban álmodjatok!

És a munkások, akik a levegőből éltek,
most már nemcsak éjjelüket – nappalukat adták oda
a gyárnak,
hanem vele foglalkoztak az álmaikban is.

Nemsokkal ezután a munkafelügyelők
kétségbeesetten rohantak
a vezérigazgatóhoz.

– Vezérünk! Egy fiatal munkás Ózonról
álmodik és mitsem törődik,
– az Oxygén Művekkel –

– Azonnal vezessétek elém. –
Rohantak érte, és máris
hozták a munkást.

– Igaz lenne, amit mondtak rólad? –

Igaz. Én arról álmodok, ami nekem
jólesik. Végtére is
az én álmom, – az én álmom,
hangsúlyozta úgy, ahogy
Monroe mondta valamikor, hogy
Amerika – az amerikaiaké. –

És különben is, tette hozzá,
a kollektív szerződésben nincs bent,
hogy mindenki gyári előírás szerint,
köteles álmodni. –

– Kirúglak, üvöltötte a Vezér, kirúgom a
kollektív szerződést és magamat is
kirúgom, ha a gyár érdekei úgy kívánják.
Megértetted? –

A munkás értelmes volt és a gyár előtti
megtapogatta magát, ott, ahol kirúgták,
aztán a városba ment.
Néhány hét múlva riasztó hírek jöttek
a város felől.

Mint mondták: a munkás megalapította
a Gyári Előírástól Függetlenül Álmodók
Egyesületét, dalárdát alkotott és
szervezi a szakszervezeten kívüli ellenállást

A munkafelügyelők újra a Vezérhez
rohantak:

Vezérünk! A munkások közé valaki
lázító porokat csempész, amit
a kirúgott munkás és
egy fiatal vegyész készít.
Aki beveszi a port, az
nemcsak hogy nem álmodik többé,
hanem megszűnik gondolkozni is.

– Micsoda... – mondta elámulva a vezérigazgató.
– Ha ez így van – tette hozzá könnyes szemmel –,
akkor menjetek érte,
és hozzátok őt ide – a helyemre,
én lemondok,
mert ő a ti igazi emberetek.
Hozsánna néki. –

Így szólt az Oxygén Művek R. T. vezérigazgatója
és erre a nemes nagylelkűsége,
a legforradalmibb hangulatú munkások is
meghatódtak és még sokáig lobogtatták
keszkenőiket a volt vezérigazgató távolódó
Rolls-Royce autója után.

Ez a történet a munkásról szól, aki fellázadt
azért, hogy vezérigazgató lehessen. Gyászolja
az úgynevezett dolgozó tömegek öntudata.
De a rokonai már korántsem olyan szomorúak.
Ha pedig valaki a tanulság után érdeklődik nálad,
módosítsd kissé Napoleon szavait:

Minden proletár tarsolyában hordja az álmot,
az álmot
hogy egyszer ő is kapitalista lesz.

AZ UTOLSÓ NÉZŐ

A Földön már mindenki filmszínész volt.

Az Akadémiai Nagyszótárban
a „Menyország” szó helyett „Hollywood” szerepelt
és esténként az egész világon,
mesterséges füstfelhőket rejtettek el – A csillagos ég
és a mozi vászna helyett
a tejfehér felhőkre vetítették az előadást.

A fiúgyerekeket Valentinóra keresztelték,
vagy Clark Gable-re,
Greta Garbonak szobra ott állt minden város főterén
a telefonkönyvekben,
egy Smithre 10 000 Barrymore esett

és az anyákat pénzbüntetés terhe mellett
hatóságilag kötelezték arra,
hogy áldott állapotuk utolsó hónapjaiban,
minél szorgalmasabban látogassák
Robert Taylor és Ginger Rogers filmjeit,

hogy születendő gyermekük is olyan
gyönyörű legyen.

Az iskolákban már nem tanították
a Cosinus-tételt,
hanem kötelező gyakorlatként az egész Földön
naponta két órát dolgoztak a laboratóriumokban
a középiskolások a fűthető és szagos
film előállításán

és az emberek a világ minden részéről,
a British Museumba özönlöttek,
amelynek filmesztálya
egy csókolózás közben megkövesedett
szerelmes párt lehetett látni,

és a magyarázó táblán csak ennyi állt:

ÍGY VÉGZŐDTEK A FILMEK – 1940 KÖRÜL!

A filmeknél a közönség már teljesen fölösleges volt
az emberek készségesen jegyet váltottak
minden filmhez –

csak hogy ne kelljen megnézni,
hiszen a filmek tartalmát már előre tudta mindenki,
mert a bizottság csak olyan
filmeket engedett át a cenzúrán

amelyeknél 1 köbméter hangos, színes és
plasztikus filmre

0,567 köbdeciméternél több szerelem,
11,28 köbcentiméter berlini kék
és 129,43 köbmilliméter hátborzongás esett

és különben is,
minden jobb kereskedő raktáron tartott
a grand-guignoltól kezdve a burleszkgig,
(úgy, mint azelőtt műselymet vagy lenvásznat)
filmstorykat, amelyeken a nők ugyan ruhákat csináltattak,

de egy rutinos rendező, vagy házivarrónő,
egész tűrhető filmet csinált belőlük
házi használatra, ha vett még hozzá

10 deka gag-get.

Az utolsó néző, akit a vezető filmgyáarak,
horribilis összegért szerződtettek
filmjeik megtekintésére

egy fotocella volt.
amely tetszését fényjelekkel nyilvánította
művészi teljesítmények hatása alatt,

ultra violettt sugarakat bocsájtott
ki magából

és ha nem tetszett a film,
automatikusan kikapcsolta magát, –

s így, valljuk be, tökéletesebb volt,
mint egy néző 1938-ban,
aki sohasem tudott nemtetszésének
kifejezést adni azzal, hogy vetítés közben

elhagyta a nézőteret,
mert a széksorok szűkek voltak,
az agyonhajsolt emberek láb helyett
már csak tyúkszemet hordtak a cipőjükben
és végeredményben, azért, mert őt untatta
a dolog,

nem zavarhatta meg embertársainak
boldog és megelégedett álmát

amikor egész éjjel úgysem tudtak aludni a
gondjaiktól.

ÉLETFOGYTIGLANI ÉLETRE ÍTÉLVE

Életfogytiglani életre ítélve
és emberi önérzetemnek,
a tőkekoncentráció következtében
még megmaradt
zérus egész ötszáztizenhét tízmilliomodrész hányadán
babaruhát varrok a munkanélküli mezei liliomok számára
és várom a mesebeli herceget,
aki ellen tegnap megnyitották a csődöt,
hogyan a csendes téli esték
szériában készített álomfelhőjén, –
vigyen el engem

egy fixfizetési állásba;
mert ma már tudom azt,
hogy jobb ma egy veréb,
mint holnap a hullája,
hiszen voltam temetési vállalkozó temetésén
és van egy barátom, aki nappal született,
és most állás nélküli éjjeli őr.
Éppen ezért szeretném elnyerni
a vezérigazgatói képesítést,
de fájdalom, a Részvételenség, Önzés
és Közömbösség műgyetemén tett
felvételi vizsgámat azzal az indoklással
utasították el,
hogy még túlságosan sok szociális érzés
van bennem.

Most hát azzal töltöm napjaimat
hogy lassankint kiölköm magamból
az emberi érzéseket
és minthogy ezen a téren elért eredményeim
rendkívül biztatóak,
remélem, hogy csakhamar
hazám első adófizetője
és tekintélyes közéleti férfiú leszek.

LEGYEN BELŐLED ÜZENET

Legyen belőled üzenet,
keletnek, nyugatnak és mindenfelé, –
mindenfelé, ahol még emberek élnek:
 üzenet északnak
 és üzenet délnek.

Kis fény legyél, rettentő éjszakába
Fároszok útmutató jele –
s jelezd, hogy vannak még, akiknek
 dal a dal,
 és zene a zene.

Vannak, akik górcső fölé hajolva,
kutatnak az ismeretlen halál után,
akiket nem érdekel
 a ma vagy a holnap,
 akiké a holnapután!

Hogy van még, akit egy festményen
nem a firneisz ára érdekel, –
és van még, akinek a hit
 nem üzlet
 és nem hitel!

És fények lobognak mindenütt,
most csak magányos, árva lángok –
de egyszer tisztító tűz lehet mind:
 és megválthatja
 a világot!

Üzenet,
legyen belőled halk üzenet,
keletnek, nyugatnak és mindenfelé
mindenfelé és minden tájára az égnek
arról, hogy rablókon
és gyilkosokon kívül
még emberek is élnek.

AZ UTOLSÓ NAPOKBAN

Az utolsó napokban
annyit foglalkozom magammal,
hogy a lány, akivel járok már
halálosan féltékeny rám

és miattam.

Tegnap is, amikor például
az utcán rohantam valahova,
hogy el ne késsek,

az órára néztem,

és váratlanul megkérdeztem magamtól
hogy ki ez az idegen fiatalember,
aki az én aktatáskámat tartja
a kezében,

és az én átmeneti kabátomban
és az én bőrömben rohan
pillanatnyi célja felé.

Sajnos nem jött senki ismerős
velem szemben,
hogy megérdeklődhettem volna
náluk

így hát megálltam, leültem egy padra
mert egyszerre,
ez lett a legfontosabb számomra.

– Úristen – gondoltam ijedten –
összevissza szaladgálok itt a földön,
iskolába jártam,
diplomám van,
és most zongorázni tanulok

miért hát ez a nagy mohóság,
megismerni más dolgokat
és idegen embereket?

Aztán, mint egy rejtvényfejtő előtt
aki leküzdte az utolsó akadályt
felvillant előttem:

hogy minden erőfeszítés, amellyel
másokat akarunk megismerni,
csak arravaló,
hogy végre már egy kicsit közelebb
juthassunk

sajátmagunkhoz.

GÖRCS VAGYOK

Görcs vagyok a társadalom deszkájában
és belőlem nem fognak
kényelmes karosszéket készíteni
a felső tízezer számára

mert rajtam nem fog
az élet gyaluja.

Tudom, hogy ez hálátlanság
a Fa-konszernnal szemben, amely
a bölcsőtől a koporsóig
a legelőzékenyebb kiszolgálás mellett
megfelelő haszonnal mindent
házhoz szállít,

de könnyebb szálkának lenni a gerendában
mint
gyalult deszkának
a magam szemében.

Mert fát, fűrészport kaphatsz,
nagyban és kicsinyben

de a sima, csiszolt jómodorért
le kell hántani magadról
a meggyőződést és az egyéniséget.

Élj hát boldogan,
legyen belőled íróasztal,
amelyen a hadüzenetet írják
vagy ágy,
amelyen pengőkért ölelnek

hidd el

el fog jönni az idő,
amikor acélból csinálnak
mindent

és akkor
a Fa-konszern is bemondja
a csődöt.

KIEGYEZÉS A LEHETETLENNEL

Leveleimet másolat nélkül írom mától kezdve,
és nem vezetek többé kettős könyvelést
jó- és rosszcselekedeteimről,

s ha sorsom úgy kívánja, 140 000 szívdobbanást
28 000 mélylélegzéssel együtt
amit az élettől kaptam eddig kölcsön naponta,
a halálra engedményezem.

Ó, mert nagyon is régi adósa
vagyok én itt a földön mindenkinek,
és jellemző, hogy milyen körülmények között
jöttem a világra:

már gyermekkoromban kaptam egy ügyvédi felszólítást,
amelynek tartalma a

TÍZPARANC SOLAT

volt

és a hittantanító bácsi nyomatékosan figyelmeztetett
hogy feltétlenül tegyek eleget,
a szerződésnek amelyre születésemkor léptem
az Egek Urával,
mert különben a pokolra jutok.

Azóta már váltót is aláírtam,

magamra vállaltam a Polgári, Kereskedelmi,
Magán-, Bűnvádi és Közjog szabályait
és minden időben igyekeztem eleget tenni
a Nemzetközi jogban vállalt kötelezettségeimnek
– sőt újabb és újabb megállapodásokat
is kötöttem,

különböző (belügyminiszterileg jóváhagyott)
egyesületekkel.

Életemben így lassankint egyre több lett

az engedély, parancs, törvény és szabály,
nem cigarettáztam a villamoson, pedig szerettem volna
sohasem horgásztam tilalmi időben

és bár tántorogtam a terhek súlya alatt,
mindig úgy tettem, ahogy előírták,
mert tudtam, hogy mi a becsület

és az emberi kötelesség.

Szabad és meztelen embernek születtem
és hagytam, hogy ruhába dugjanak,
s a társadalmi szokásoknak megfelelően
még akkor sem vettem le kiskabátomat a társaságban
ha melegem volt

mert igyekeztem magamat minél több szállal
a közösséghez fűzni,
és lám, most mégis csődöt kérnek ellenem,
mert a fajtisztaság követelményeinek megfelelően
nem tudom hivatalosan igazolni

hogy valóban Ádámtól származom

Istenem, ne csodálkozz hát,
hogy összeroppantam a terhek súlya alatt,

hiszen az emberi kultúrába vetett hitemet,
lefoglalták és holnap talán már
el is fogják árverezni, –

és ezekután én már csak arra kérlek,
engedd meg, hogy kényszeregyezséget köthessek,
az életnek azzal az egyetlen jelentőségével,
ami még számomra megmaradt:

a felhőkkel, virágokkal, az Anyámmal
és azzal, aki szeret,
arra a rövid időre, amíg még tart az élet.

Uram! én megpróbáltam tisztességesen élni,
és most a lehetetlennel,
ebben a néhány százalékban – őszinte tisztelettel –
kiegyezem.

KÉRDÉS

Szemedbe köpök, gennyes Európám,
és azt kérdezem tőled:

mondd, mire vagy büszke?

a klimatikus fekvésű szanatóriumaidra,
amelyek zsúfolva vannak tüdőbetegekkel –
vagy a bordélyházaidra,
amelyekben százezreket fertőznek meg?
Szénbányáidra,
ahol emberek fulladnak meg a földgáztól
vagy a háborús iparodra,
amely valóban fejlett és elsőrangú?

Mire vagy büszke?

Lovagváraidra talán,
ahol századokig korbácsolták a jobbágyot,
vagy fixfizetési kommunista agitátoraidra?
A fiatalságodra,
amely éles történnel politikásdit játszik?
vagy a nőgyógyászaidra,
akik kitűnően megélnék magzatelhajtásból?

Mire vagy büszke, fehér emberek sápadt, foghíjas
kerítője, vén Európa?

Mondd, mire vagy büszke?

Álkultúrát be fogja dögleszteni
saját magad salakja,
amelyet húsz emelet magasságig
öklendeznek magukból gyárkéményeid

De amint hat város romjain épült fel Trója,
amelyet hetedszer is elpusztított a háború,
éppúgy fog felépülni hetedszer is lerombolt
parlamentjeid fölött
egy új világ,
amelynek lakói
nemcsak külpolitikával és adófizetéssel
fognak foglalkozni.

A HIÁBAVALÓÓSÁG LITÁNIÁJA

Hiába adtok nekik
becsületrendet, vaskeresztet
vagy háborús emlékérmét
a lábuk helyett
csak falábakat tudtok adni
és szemük helyett
csak üvegszemeket.

Hiába adtok nekik
dízsírhelyet a temetőben
és hiába adtok
kegydíjat az özvegyeiknek:
az életüket nem tudjátok
visszaadni
s ha élnének, visszautasítanák
garasaitokat.

Hiába küldtétek ki őket
a tűzvonalba
a kiskereskedő miközben
rohamra indult
arra gondolt
hogy ennyi ma otthon
a napi bevétel
és a paraszt arra,
hogy ilyenkor jönnek
az aratók a búzamezőkről
és én most felétek üvöltöm
a vádat:
nem katonákat küldtetek ki
a frontra
hanem embereket.

Hiába öltétek meg őket
és hiába fogtok majd
megölni minket,
akik verseket írunk
a háború ellen
és éppen ez ami őrvító
mindnyájan félünk
és rettegünk.

De hiába minden szó
és küzdelem
egy napon mégis mozgósítunk.

CSILLAGNAK LENNI, AZ ÁM

Néha azt gondolom,
hogy csillag vagyok,

de aztán gyorsan
lebeszélem magamat erről
mert egyáltalán nincs

ami körül keringjek.

Pedig milyen jó lenne
csillagnak lenni

legalább hajnalig kimaradhatnék
minden éjjel,
és olyankor
amikor hull a zápor
a felhőspanyolfalak mögül

én is leilletlenkedhetnék
a földre.

Az ám. Csakhogy csillagnak lenni
jó nehéz lehet
nálunk csak negyvenes
körte ég,
mégis nyolcpengő villanyszámlát
fizetünk havonta

Egy csillag akkor mennyit
fizethet?
És különben is
már régen tudom,
hogy nincsen Mennyország,

hát akkor minek csináljak
fényreklámot neki.

AZ ÉN CSALÁDOM

Az én családom tagja
minden ember fia

LASSANKINT MINT EGY ÓRIÁSI MESEKÖNYVBEN

Lassankint mint egy óriási Mesekönyvben
megelevenednek körülöttem

a tárgyak

ha hazajövök, –
kezetfogok a villanycsengővel
s előre köszönök a gáz-órának

Vagy azt hiszed,
hogy azért mert te lelketlen vagy,
a tárgyakban sincsen lélek?

Nézd csak: a gyufaszálak között
nincs* se rablógyilkos
legfeljebb csak egy-egy törtlábú
hadirokkant akad.

Te ha reggel felkelsz
dühösen dobálod magadra a ruhád
és rohansz az irodába;
én megengedem hogy a hajam elfecsegje a fésűnek
hogy milyen forrón ölelte őt a párnám.

A *-gal jelölt helyen az eredeti kéziratból hiányzott egy szó

És így vagyok mindennel
a víz ami a csapból árad
számomra hegyipatak
és szekrényünkön a port televényföldnek
látom

és csak azon csodálkozom
hogy időnként nem kell. . .

VALÓSZÍNŰLEG SZŐKE

Valószínűleg szőke haja volt
és az anyja Napocsának hívta,
élete napjának amely akkor
ragyogott föl

amikor a fiú először nézett
rá a két nagy szemével
most itt fekszik a Múzeumban
üveg lap mögött, tarkóján
megfeketedett
és az idegenvezető
gyorsan (még két csoport vár rá),
magyarázza, hogy a gyerek
teste 2500 éves.

Tehát egy múmia, kérdezi precíz hangon
a szemüveges birodalmi német,
igen, válaszolja a vezető és a csoport
már rohan is tovább.

Egy fiatal nő hátramarad, tétován
körülnéz, majd odalép egész közel
az üveglaphoz és mereven nézi a gyereket

Napocska, mondja,
életem napja, mely akkor
ment le, amikor utoljára
néztél rám: két nagy szemeddel

és már nem is tudja folytatni
mert új csoport jön,
és még azt hiszik, hogy talán megbolondult

Az asszony tovább megy,
a gyerek pedig aki már kétezeröttszáz éve halott
ott marad az üveglap mögött,

Tehát egy múmia, kérdezi precíz hangon
egy másik birodalmi német,
igen, válaszolja a vezető és a csoport
már is tovább rohan.

A terem üres már de a levegőben
mint finom parfüm lebeg

a 2500 éves fájdalom.

ÉN VAGYOK AZ ÖRÖKKÉVALÓ

Én vagyok az Örökkévaló: a te lelked, aki kihoztalak téged
az ösztönök országából, a tudatlanság házából.

Ne csinálj magadról faragott képeket,
hanem igyekezz, hogy minél kevésbé
hasonlíts saját magadhoz.

Ne vedd Isten és a Társadalom nevét bírálat céljából
ajkaidra, mert a polgári büntetőtörvénykönyv
3 és 4 évi szabadság- és hivatalvesztésre ítéli azt
aki a felvilágosítás ígét ajkaira veszi.

Tartsd meg a hetedik napot és ne dolgozzál
mert elég kevés a munkaalkalom.

Tiszteld Apádat és Anyádat, akik egy pillanatnyi
boldogságért vállalták az élet minden áldozatát

Ne ölj, mert a külpolitikát és a háborút a hadsereg-
szállítók csinálják.

Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúságot, úgysem tudsz
akkorát hazudni, hogy méltó legyél

Tartalom

HEGEDÜS GÉZA: <i>Előszó</i> . Emlékezés és emlékeztető Vándor Lajosra	7
---	---

VÁNDOR LAJOS: <i>Fej vagy írás</i> (Névtelen Jegyző, Bp., 1933) című kötetének versei ..	19
Vándor vagyok	21
Felhőlovaglás	23
Mi, az ábécé huszonöt betűje	24
Kulcsvers	25
Nagykereskedés	26
Filozófia mélységű költemény	28
Az érem	29
Jazzhimnusz	31
10 000 001-ik szerelmes vers prózában	32
Tízparancsolat	34
Családi jellegű	35
Gyermekgyilkosság	37
Gépies ima	38
Kör	40
A Magvető	41
Lényegében átdolgozott kiadás	42
100 kilométeren felüli sebesség	44
Fej vagy írás	45

Válogatás Vándor Lajos <i>Fej vagy írás</i> (1933) című kötetének korabeli kritikáiból	49
Pesti Napló, 1933. március 19. (B)	51
Pesti Napló, 1933. április 30. (Sz. L.)	51
Álláspont, 1933. II. szám (Réthy György)	52

Literatúra, 1933. április	53
Múlt és Jövő, 1933. július	54
Balatoni Kurír, 1933. szeptember	55
Erdélyi Helikon, 1933. május (Thurzó Gábor)	55
A Fény, 1933. október	56
Független Szemle, 1933. december	57
Déliab, 1934. január	57
Új Magazin, 1933. december	58
Napkelet, 1934. szeptember	58

Vándor Lajos: <i>Csoportkép</i> (Cserépfalvi, Bp., 1938) című kötetének versei	59
Csoportosulj – önmagad köré	61
Csoportkép magamról	62
Somogyi úr, avagy egy hétköznapi óda	64
A fej	66
Horoszkóp	68
Rövid lírai szónoklat	70
Állatmese	72
Információ	74
Kötelező tavaszi vers	78
Budapest	80
Legenda prózában	81
Családi esemény	84
Muki	86
Elveszett generáció	88
Béke	90
Expedíció	91
Százszázalékos vers	92
Parlamentarizmus	93
Vers egy szabad vershez	95
Portörelő	96
Írógép	97

Világtörténelem	99
Vérszerződés	100
Ember	101
Munkanélküli verse	102
Karonfogva	104
Egyes szám első személyben	105
Utazás	107
Tanulmányút	108
Képtár	109
Budapesti hadosztály	110

Válogatás Vándor Lajos: Csoportkép (1938) című kötetének korabeli kritikáiból 113

Világirodalmi Szemle, 1938. IV. évf., 1. sz. (Becski Andor)	115
Népszava, 1938. március 6. (Szélpál Árpád)	116
Pesti Napló, 1938. január 23. (Bródy Lili)	117
A Toll, 1938. 1. évf., 1. sz. (Sós Endre)	118
Színházi Élet, 1938. 2. évf., 2. sz. (Kálmán Jenő)	118
Kis Újság, 1938.	119
Magyar Hírlap, 1938. február (Sós Endre)	120
Literatúra, 1938. február 15. (Rónay Mária)	120
Múlt és Jövő, 1938. január	121
Napkelet, 1938. 3. szám (Thurzó Gábor)	122

Egy költő élt itt közöttetek. Hátrahagyott költemények (1939–1944) 123

Férfikor	125
Kegyelet	126
Emléktábla	127
Egy költő él itt közöttetek	129
Interjú (Egészen szabad vers)	130
Életrajz	135

Így halt meg a költő	136
Emlékbeszéd	137
Apátlan, anyátlan árva vers	139
Csavargó verse	140
Mint egy elátkozott ex-királyfi.....	141
Költemény prózában	142
Hét óra húszkor	145
Boldogság	146
Egyes szám – többes személy	147
Riport	148
Sárga folttal	150
Se hóhér, se mártír	151
És ha elszomorít	152
Félkarú gavallér	153
Vezércikktéma	154
Ásatás	155
Tavaszi és fegyverszünet	156
Az Ismeretlen Katona sírjánál	158
Teknősbéka a páncéljából	159
Utolsó ember	161
Akik halkán visszatérnek	163
Légmentesen tapadhassak	164
Párttagok	165
A kör négyszöggé lesz és viszont	166
Válasz – az agitátornak	167
Önkéntes száműzetés	169
Aztán jött Hitler	170
Telefon	171
Sírfelirat	175
Percek	176
Zene prózára	178

<i>Meseversek</i>	181
A leges-legfőbb világ bajnok	183
Koca Peti horgászik	184
A téli napsugarak	186
Bimbi sportnaptára	187
 <i>Tördelékek és befejezetlen versek</i>	 191
Az álom	193
Az utolsó néző	196
Életfogytiglani életre ítélve	199
Legyen belőled üzenet	201
Az utolsó napokban	202
Görcs vagyok	204
Kiegészítés a lehetetlennel	205
Kérdés	209
A hiábavalóság litániája	210
Csillagnak lenni, az ám	212
Az én családom	213
Lassankint mint egy óriási Mesekönyvben	214
Valószínűleg szőke	215
Én vagyok az Örökkévaló	217

VÁNDOR LAJOS

Egy költő élt itt közöttetek

honnan?

hová?

satöbbi . . . Ezeket a kérdéseket Vándor Lajos (1913–1945) Interjú című verséből kölcsönöztük.

A költőnek – 1933-ban, illetve 1938-ban – két nagy sikerű kötete is megjelent, bizonyítékaul annak, hogy ígéretes pályát futhatott volna be. Elsősorban az irónia és a saját végzete iránti tapintatos kíváncsiság jellemzi Vándor világnézetét. Elfeledtük Vándor különös hangját, érdekes és érdes költészetét, csupán a lexikon őrzi emlékét. A hagyatékot féltő gonddal kezelő családnak és Hegedüs Gézának köszönhető, hogy az életmű – lényegében hiánytalanul – újra hozzáférhetővé vált. Hiszünk abban, hogy Vándor Lajost napjainkban ugyanúgy a felfedezés örömeivel üdvözli a közönség, mint első jelentkezésekor.

Kossuth Nyomda Gutenberg üzeme, 89.2681 Budapest, 1989
Felelős vezető: Bede István vezérigazgató

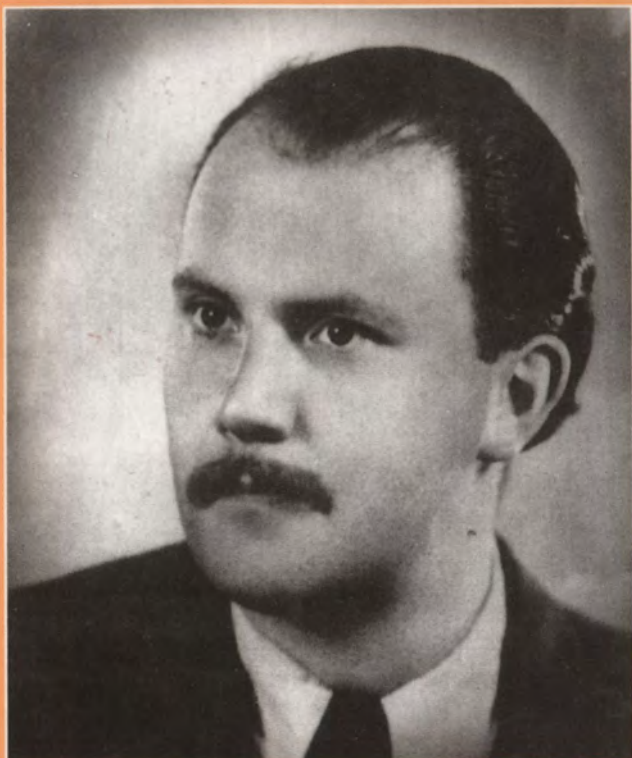
ISBN 963 7425 209

Felelős kiadó: Szvák Gyula igazgató

A kiadvány gondozásában részt vett a Maecenas Könyvkiadó

Tipográfia és műszaki szerkesztés: Rucsek Andrea

Terjedelem: 11,34 (A/5) ív

DR. WALDER LAJOS
(1913-1945)